

ISSN

0463-6309

Sietai

I E T U V I Ū M O T E R Ų Ž Ū R N A L A S

1986

1

sausis
vasaris

TURINYS

S. Valiukienė	Dr. V. Sruogienės knyga apie aušrininkę Eglę	4
Eglė	Lakštangė (eil.)	4
L. Šliupienė	Marė	8
Z. Tenisonaitė	Akvarelės (eil.)	10
B. Šimkienė	Apie lietuvių sodiečių tradicines vašes	10
J. Gylienė	Iš "Stikliniai ramentai"	13
H. Poškienė	Eilėraštis	13
• Knygos	A. Tyruolis — Stikliniai ramentai	19
	A.R. — Knygų apžvalga	20
• Moterys pasaulyje	J. Banaitienė — Pedagogė E. Ruzgienė	22
	B.M. — Žmogiški norai	23
• Sveikata	J. Prunskis — dipl. chem. — Narkotiniai vaistai ir jų žala	24
• Madų ir grožio pasaulis		26
• Šeiminių kampelis	veda L. Murauskienė	28
• Atsiųsta paminėti		30

ILIUSTRACIJOS

V. Valius	Lietuvių liaudies daina	3
A. Kučas	Daina	4
V. Galdikas	Aušra	5
V. Jurkūnas	Iliustracija	8
V. Jurkūnas	Iliustracija	7
A. Makūnaitė	Motinėle	11
A. Makūnaitė	Moterys	12
L. Gutauskas	Portretas	14
J. Didelytė	Iliustracija	16
J. Didelytė	Iliustracijos	17
B. Gedvilienė	XX amžiaus žmogus	18

"MOTERIS" LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1986 m. Nr. 1 (169)

NORA KULPAVIČIENĖ — *redaktorė*

Z. DIDŽBALIENĖ — *korektorė*

L. MURAUSKIENĖ — *skyriaus vedėja*

B. PABEDINSKIENĖ — *administratorė*, **R. STABAČINSKIENĖ** — *ekspeditorė*

LEIDŽIA KANADOS LIETUVIŲ KATALIKŲ MOTERŲ DRAUGJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada

Spaudė Litho-Art Limited, 971 College St., Toronto, Ont. M6H 1A6

Prenumerata metams \$10.00, garbės prenumerata \$15.00, vieno numerio kaina — \$1.75

Viršelis — lietuviškas audinys.

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

"MOTERIS" Lithuanian Women's Magazine. 1986 m. Nr. 1 (169)

Printed by Litho-Art Limited in Toronto, Ont.

moteris

1986

1 (169)

V. VALIUS

LIETUVIŲ LIAUDIES DAINA

A. KUČAS

DAINA

EGLĖ

LAKŠTANGĖ

*Giedojau anksti ant pavasario,
Kad brolis mano lietuvis arė,
Ir kad jis smarkiai save kankino,
Mano giesmelė jį ramino.
O dirva buvo ta neaparta
Seniai, jau seniai, nei vieną kartą;
Bet brolis mano lietuvis arė —
Jam tai didžiausią linksmybę darė.
Žmonės į jį piktai žiūrėjo,
Kad jis tą dirvą apart norėjo
Ir kad žadėjo grūdą ten mesti,
O paskui vaisių nemažai rasti.
Bet jis neklausė, ką žmonės tarė,
Be pertrūkimo dirvas arė,
Ir liūdnas buvo — tik jį linksmino
Mano giesmelė, širdį ramino.
O kad jo dirvos visos žaliavo,
Smulkaus lietelio gegužės gavo, —
Tada man brolis lietuvis tarė,
Kad dėl tėvynės tas dirvas arė . . .*

DR. VANDOS DAUGIRDAITĖS-

SRUOGIENĖS KNYGA APIE

AUŠRININKĘ EGLĘ

SALOMĖJA VALIUKIENĖ

Dr. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, kurios graži amžiaus sukaktis praėjo mūsų spaudos nepastebėta, savo 86 gyvenimo metus atžymėjo studija, pasirodžiusia šiais metais istorinių monografijų serijoje "Lietuvių tautos praeitis" titulu: "Aušros" gadynės dukra Eglė — Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė, 1864.II.4-1928.IV.7; biografijos nuotrupos. Tai mūsų nepaprastai produktyvios istorikės-rašytojos šeštoji knyga; ankstyvesnės: Lietuvos istorija (vadovėlis gimnazijoms) 1-ji laida 1935 m., 6-ji laida 1966 m.; Lietuvos vaizdai ir raštai, 1939 m.; Lietuva amžių sukuryje, 1956 m.; Balys Sruga mūsų atsiminimuose, redagavo ir išleido V. Sruogienė, 1974 m.; Lietuvos Steigiamasis Seimas, 1920-1922, 1975 m. Tai griežtos asmeniškos disciplinos ir didelės meilės savo darbui vaisiai, einant ilgu ir nelengvu gyvenimo keliu.

Ši paskutinioji dr. V. Sruogienės knyga apie aušrininkę Eglę išvydo pasaulį keletos moterų pastangų dėka. Didysis lituanistas prof. Vaclovas Biržiška, gerai pažinojęs ir vertinęs Eglę, buvo moraliai įpareigojęs autorę rinkti žinias bei išsklaidytus išeivijos spaudoje Eglės raštus — medžiagą jos biografijai. Eglės — Liudos Šliūpienės dukros Dr. Aldona ir Hypatia Yčienė-Žiūrienė bei anūkė Hypatia Yčaitė-Petkienė dalinosi su autore savo rašytais ir žodiniais atsiminimais, ir atsakinėjo į kilusius klausimus. Dr. Aldona Šliūpaitė prieš savo mirtį rūpinosi, kad jos motina ne liktų pamiršta savo dinamiško vyro dr. Jono Šliūpo

šešėlyje, nes ji ir pati buvo padariusi ypatingą įnašą Lietuvos atgimimo darbe. Dr. Aldona savo testamente paskyrė lėšų, davusių pradžia, reikalingų šios knygos išleidimui. Visų šių moterų pastangų išdava yra ši vertinga ir įdomi skaityti biografija apie pirmąją moterį, įėjusią į lietuvių literatūrą, aušrininkę, lietuvių teatro pradininkę, visuomenininkę, vieną iš pirmųjų bajoraičių, įsijungusių į mūsų tautinį sąjudį. Ji buvo aušrininko dr. Jono Šliūpo gyvenimo partnerė, bendradarbė, dažnai ir įkvėpėja.

XIX a. Lietuvos bajorų dvaruose vyravo lenkų kalba ir visa, kas lietuviška, buvo laikoma prasta. Tačiau buvo dvarininkų, kurie mokėjo abi kalbas ir arčiau bendravo su valstiečiais. Prie jų priklausė ir Malinauskai, Ručenių dvaro (Biržų apskr.) savininkai, kur Liuda buvo vyriausioji dukra 6 vaikų šeimoje, gimusi 1864 m. vasario m. 4 d. Vaikai anksti liko našlaičiai. Nesant artimųjų, teismas paskyrė jiems globėjus, pasamdžiusius šeimininkę ir guvernantę, kalbėjusias vien lenkiškai. Netrukus šeima persikėlė Mintaujon, kur jaunesnieji vaikai lankė gimnaziją, o Liudai, turėjusiai prižiūrėti jaunesnuosius, mokytis neteko. Trokšdama žinių ir būdama darbšti, ji pati uoliai švietėsi. Mintaujos rusų gimnaziją lankė įvairių tautybių jaunuoliai, jų tarpe nemažai lietuvių, kurie vėliau tapo Lietuvos atgimimo darbuotojais. Jaunimas spietėsi į moksleivių sambūrius, kur Liuda netrukus susipažino su ugningu kalbėtoju ir rašytoju aušrininku Jonu Šliūpu. Tas susitikimas nulėmė jaunos bajoraitės tolimesnį gyvenimo kelią.

Jiems susidraugavus, Jonas Šliūpas paskatino Liudą, jau tada mokėjusią gražiai kalbėti lietuviškai, imtis plunksnos. Tada gimė Liudos pirmieji patriotiniai ir romantiški eilėraščiai, pasirašyti Eglės slapyvardžiu, o vėliau ir prozos rašiniai, atspausdinti „Aušroje“. Liudos draugystei su fanatiku „litvomanu“ priešinosi šeima ir artimieji. Jonui baigus gimnaziją ir išvažiavus studijuoti į Maskvą, jų draugystė buvo palaikoma laiškais ir susitikimais atostogų metu. Dėl aktyvios studentiškos veiklos ir raštų J. Šliūpas pakliuvo į kalėjimą, o vėliau dėl silpnos sveikatos buvo paleistas ir ištremtas į tėviškę. Slapstydamasis jis aplankė Liudą Mintaujoje, vėliau kelias savaites praleidęs Malinauskų dvare nutarė pasišalinti į užsienį, tikėdamas galėsiąs tęsti studijas Šveicarijoje. Negavęs tam lėšų, jis buvo M. Jankaus, su Dr. Basanavičiaus palaiminimu, pakviestas redaguoti „Aušrą“, kaip vienas jos iniciatorių ir steigėjų. Netrukus J. Šliūpu pradėjo domėtis ir vokiečių policija, įtarusi jį esant aršiu rusų revoliucionieriumi. Aplinkiniais keliais ir svetimu pasu nuvykęs Mintaujon, jis susižadėjo su Liuda ir taip pat slapta pasiekęs Hamburgą, išplaukė Amerikon. Liudai teko

laukti pusantrų metų iki jos į lietuvišką darbą pasinėręs sužadėtinis sutelkė reikalingus 8 dol. laivakortei. Vos Liudai atvykus į New Yorką, 1885 m. rugsėjo mėn. Šliūpai susituokė kapucinių bažnyčioje, taip kaip ji buvo pasižadėjusi savo šeimai — su nuotakos baltais rūbais ir „velionu“.

Amerikoje Liuda iš karto pakliuvo į didelį vargą. Jos vyras buvo susirūpinęs ne materialiniu gerbūviu, o lietuviškų laikraščių, draugijų ir net parapijų steigimu, kovojant su lietuvių lenkinimu per bažnyčias. Liuda uždarbiavo siuviniais, kurie ne tik padėdavo išlaikyti

V. GALDIKAS

AUŠRA

šeimą, bet ir remti lietuviškus darbus, ir pati aktyviai dalyvavo visuomeniniame darbe. Gimus vyresniems vaikams Aldonai ir Kęstučiui, Liudai labai rūpėjo pagerinti šeimos gyvenimo sąlygas. Ji įkalbėjo savo vyrą studijuoti mediciną, o pati su vaikais išvažiavo ilgesniam laikui į tėviškę, kur tikėjosi atsiimti jai priklausiusią 2,000 rublių dalį. Deja, globėjų ir nerūpestingų brolių turtas jau buvo iššvaistytas. Liuda, nepatyrusi savųjų draugiškumo, prislėgta ir pairusia sveikata grįžo į Ameriką, kur J. Šliūpas studijavo Marylando universitete. Jam baigus mokslą ir pradėjus daktarauti, gyvenimo sąlygos žymiai pagerėjo. Šliūpams gyvenant Shenandoah, 1893 m. gimė jauniausioji duktė Hypatia. 1895 m. jie įsigijo namus Scrantone, kur per eilę metų patyrė vaišingumą, patarimus ir globą daugybę lietuvių emigrantų, pradedant garsiausiais, baigiant varguoliais. Liuda, pati augindama vaikus ir dirbdama visus namų darbus, uoliai talkininkavo savo vyrui jo daugiašakėje lietuviškoje veikloje. Ji buvo visuomenininkė, įkūrusi ir dirbusi eilėje moterų draugijų, ugninga kalbėtoja, dainininkė, chorų vedėja ir aktorė, dalyvavusi įvairiuose renginiuose. Ji dar

rasdavo laiko ir rašyti, tuo metu daugiausiai straipsnius visuomeniniams ir ypač moterų būvio pagerinimo klausimais. Šliūpai ir toliau mažai rūpinosi materialiais dalykais — šeima tikėjo ir ruošėsi kada nors grįžti Lietuvon.

Užėjus Pirmajam pasauliniam karui, Liudos gyvenimas pasikeitė iš pagrindų. Jauniausioji dukra Hypatia, ištekėjusi už 1916 m. Amerikoje besilankančio Lietuvos atstovo prie Rusijos IV Dūmos Martyno Yčo, išvyko su juo į Europą. Daktarai Jonas ir duktė Aldona Šliūpai per Japoniją ir Sibirą išskubėjo Voronežan, kur buvo reikalinga visokeriopa pagalba ten susispietusiems lietuviams pabėgėliams. Liudai pavyko 1919 m. prisijungti prie Yčo šeimos Paryžiuje, ten vykstant deryboms nustatyti naujųjų valstybių ribas. Dr. Jonas ir Liuda Šliūpai, laisvajai Lietuvos valstybei atsistatant, buvo labai naudingi įvairių diplomatinų misijų metu, nes tautiečių, mokančių anglų kalbą, tada buvo labai mažai. Deja, vėliau juodu pamažu tapo nustumti į šalį. Dr. J. Šliūpai, iš pradžių visą energiją skyrusiam laisvo krašto gyvenimo sukūrimui, kūrusiam draugijas, ekonomines bendroves, vėliau buvo siūlo-

mos tik nereikšmingos pareigos provincijoje. Nebuvo jam duota tinkamos vietos nė Lietuvos mokslo pasaulyje. Liuda pamažu pasitraukė iš viešumos ir gyveno artimųjų rate, ypač džiaugdamasi savo anūkais, Yčų vaikais. Sūnui Kęstučiui, Lietuvos Universiteto fizikos katedros vedėjui sergant džiova, Liuda labai sielojosi. Jos pačios sveikata pamažu šlijo ir ji užgeso 1928 m. balandžio 7 d., tesulaukusi vos 64 metų amžiaus. Išgyvenusi Amerikoje 35 metus, nors ir labai laiminga grįžusi laisvon Lietuvon, kur išsipildė jos didžiausia gyvenimo svajonė” . . . Lietuvos laisvę akimis datirti, o paskui žemėj prigimtoį numirti . . .”, ji nesijautė sava ir pranašavo, kad jos ainiai sugrįš gyventi Amerikon.

Knygos pradžiai dr. V. Sruogienė duoda turtingą įžangą, susumuojančią mūsų tautos XIX a. istoriją ir atskleidžiančią tos epochos dvasią. Pati biografija, išnašos ir naudotos literatūros sąrašas apima 67 p.; 40 p. skiriama Eglės kūrybos geram žiupsniui, yra pridėta nuotraukų Eglės aplinkai pailiuoti, pridedamos Eglės vaikų dr. Aldonos ir Prof. Kęstučio Šliūpų trumpos biografijos ir baigiama H. Yčaitės-Petkienės šios biografijos sklandžia santrauka anglų kalba.

Įžangoje į Eglės biografiją autorė sako: “Šio rašinio tikslas yra išsaugoti likusias žinias apie šios žymios visuomenininkės ir rašytojos, patriotės bei humanistės gyvenimą.” Autorė dr. V. Sruogienė ne tik užfiksavo ir išsaugojo likusias žinias ateičiai. Jos studija apie Eglę yra istorinė ir drauge literatūrinė biografija, skirta ne vien istorikui, bet ypač kiekvienam lietuviškos knygos mylėtojui, besidominčiam savo tautos praeitimi. Biografija parašyta su didele meile Eglei, kurios jaunystė buvo panaši į šios knygos autorės jaunystę, ir visų trijų epochų — Lietuvos atgimimo, lietuviškosios XIX a. išeivijos ir Lietuvos laisvės pirmojo dešimtmečio — giliu pažinimu. Autorė rinko šiai biografijai medžiagą, lyg mozaikos gabalėlius, iš senų laikraščių, šeimos narių atsiminimų, laiškų, pasakojimų, papildant juos ištraukomis iš dr. J. Šliūpo bei jo bendrininkų raštų ir pačios Eglės kūrybos. Autorė apjungė turimas biografijos nuotrupas į vienalytę visumą, pastatydama Eglę gyventos epochos istoriniame ir dvasiniame fone, kuris nuostabiai gyvai atkurtas ne vien istorikės, bet ir rašytojos-beletristės plunksma.

Dr. V. Sruogienė išryškino Eglės — rašytojos, visuomenininkės, kovotojos už moterų buities pagerinimą ir lietuvių teatro pradininkės — vaidmenį. Iš J. Šliūpo laiško, rašyto Eglei į Lietuvą 1885 m., žinome, kad ji jau tada buvo parašiusi kažkokią komedijėlę, greičiausiai 1910 m. atspausdintą Philadelphijoje ats-

kira knygele vardu “Netikėtai”, vaidintą Amerikoje ir 1911 m. Vilniuje. Taigi Eglės dramaturginiai bandymai prasidėjo prieš 1885 m., t.y. 4 metus anksčiau negu A. Turskio “Be sumnenės”, laikomu pačiu pirmuoju lietuviškos dramos bandymu. Iki šiol literatūros tyrinėtojai domėjosi Egle, kaip poete, mažai kreipdami dėmesio į jos prozos gabalus. Sprendžiant iš patiekto žiupsnio Eglės raštų, galima sutikti su J. Šliūpo teigimu, kad Eglės poetinė mūza nebuvo pirmą kartą, bet “Aušros” gadynėje ir tai buvę retenybė. Jeigu jos poeziją reikia vertinti ano laiko rėmuose, tai jos prozos gabalėliai, ypač jos staipsniai, nenustoję aktualumo ir dabar, imponuoja turiniu, konstrukcija bei lietuviško žodžio apvaldymu, kai mūsų literatūrinė kalba tebebuvo lopšyje, jie liudija apie nepaprastą savamokslės moters inteligenciją. Galima tik įsivaizduoti, kiek Eglė būtų atsiekusi, jei ji būtų gavusi formalų išsilavinimą, arba jei ji nebūtų patekusi į emigrantų pirmosios kartos sunkų gyvenimą. Čia jos jėgas atėmė reikalas sukurti savo šeimai geresnę buitį ir padėti savo varge skęstantiems tautiečiams, dažnai patiriant iš jų neracionalią neapykantą ir įskaudinimus dėl jos vyro karšto būdo ir įsitikinimų.

Ši dr. V. Sruogienės studija taip pat iškelia laiko perspektyvos išryškintus abiejų aušrininkų Eglės-Liudos ir Jono Šliūpų nuopelnus Lietuvai. Juodu atliko nepaprastai svarbų darbą Amerikoje, padėję išugdyti tautiniai nesąmoningą, užguitą lietuvių emigrantų masę į sąmoningą Amerikos lietuvių išeiviją ir įjungę ją į Lietuvos atstatymo darbą.

Autorė dr. V. Sruogienė yra nepaprasto kūrybinumo moteris, šalia eilės knygų parašiusi daugybę straipsnių, ilgus metus bendradarbiavusi Lietuvių Enciklopedijoje ir Encyclopedia Lituanica istorijos skyriuose. Pedagogė ir gimnazijos direktorė Lietuvoje, istorijos mokytoja Lituanistinėje mokykloje ir Pedagoginiame Institute Čikagoje, ji buvo Europinių studijų profesorė Auroros kolegijoje 1958-69 m., skaičiusi daugybę paskaitų lietuviams ir svetimtaučiams, organizavusi lietuvių liaudies meno bei knygų parodas, dalyvavusi ir tebedalyvaujanti lietuviškoje visuomeninėje veikloje. Vienas iš jos gyvenimo uždavinių yra būti savo vyro, rašytojo Balio Sruogos palikimo saugotoja ir puoselėtoja.

Sulaukusi garbingo amžiaus, dr. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė energingai dirba savo mylimą istorikės darbą. Šia biografija autorė apsaugojo Eglę-Liudą Malinauskaite-Šliūpienę nuo užmaršties ir praturtino taip negausią lietuvių moterų literatūrinių portretų galeriją.

Iš „Vienybė lietuvininkų“ 1891

Sunku merginai atkeliavus į Ameriką, šnekos nepažįstant, darbą rasti ir su žmonėmis apsiprasti. Tokį tai vargą kentėjo jauna ir ant nelaimės graži Marė. Papuolė ji, kaip ir visos beveik lietuvės, į kraucių dirbtuvę prie siuvimo. Marė verkė iš pradžių, gaudinosi jos širdis, kada ją su paniekinimu vyriškiai — darbininkai visai nepritinkamai užkabinėjo.

— Oi, Dievuliau mano — mislydavo gulėdama nakty lovoje — Lietuvoje mūsų kaime mane vaikinai kitaip kalbino ir godojo, norint sermėguoti ir vyžuoti. Tiesa, čion ponaičiai jie lyg būtų ir kaip dailiai apsilvilkę . . . Ak, Dievuliau, ir aš pati likau kitokia . . . Nabašnikė mamutė iššukuodavo man šviesius ilgus plaukus, o čion liepia draugės juos nusikirpti, ir kažin ar aš su jais gražesnė? . . . Ak, mamyte mylimoji, jeigu tu mirus nebūtum, kas mane čion būtų atgabenęs, kas atitraukęs nuo tavo mylinčios širdies? . . . Ir užmigdavo vargšė su ašarotomis akimis. Per sapną vienok jai praslinkdavo po akimis vienas iš tų ponaičių su juodais ūseliais ir taip dailiai nedėldieniai pasirėdęs.

Tuomi ponaičiu buvo Jūras, kraucius, kuris mūsų vargšę nuo pat pradžios viliojo. Dirbtuvėje Marė buvo nekenčiama, nes nesiautė begėdiškai kaip kitos. Vaikinai šnekėdavo:

— Žiūrėk, kokia puiki, lyg karaliūtė kokia; spjauti ant jos, tik gaila, kad taip graži. Ot, žiūrėk, kaip Jūras ją šnekina — tai kaip kelia savo mėlynas akis ant jo, o daugiausiai tyli kaip uola.

Vakaraus būdavo papročiu lietuvių — kraucių dirbtuvėse šokti ir alų gerti. Ten tarp vatų ir gelumbių šokėjai ilgai tesivoliuodavo . . . Bet Marė bėgdavo iš tos pelkės į namus, idant to neregėti.

Vieną sykį pasivijo ją Jūras.

— Mariut, — šukterėjo jis — eiva į daržą pasi-vaikščioti.

— Gerai, — atsiliepė Marė drebančiu balsu, o širdis jos greitai plakė. Pati nežinojo dėlko Jūras jai meilus buvo — gal dėl savo vyriškos puikios pastovos, gal dėl to, kad jis jai atrodė draugesniu negu kiti.

V. JURKŪNAS
ILIUSTRACIJA

Kada susėdo po medžiais, užė jie sau meiliai, taip kaip ir širdys mūsų jaunųjų.

— Ar žinai, Mariut, kad aš turiu tau svarbų dalyką pasakyti — aš, širdele, noriu su tavim ženytiesi! — sakė tuos žodžius lengvai ir su juokais, lyg kad jis nebūtų rišęs svarbos prie savo pasisakymo.

— Mano Dievuliau, ką aš žinau, aš taip trumpai čion būnu, aš mažai iki šiol uždirbau — neturėčiau nei drapanų iš ko nusipirkti, o žinai, kas iš bėdnystos juokiasi! . . .

— Neišmanėlė esi, aš duosiu, aš aprūpinsiu, tik tu žadėk! . . .

Marė ilgai žiūrėjo į akis Jūro, o paskui žadėjo . . . Mėnulis jau švietė, kada arti vienas kito ėjo namo abudu su patogiomis mislymis apie ateinantį gyvenimą.

* * *

Jau du mėnesiu kaip gyvena Marė su Jūru. Į darbą ji neina, turi gražų gyvenimą, ant baltų pirštų blizga au-

ksiniai žiedai, šilkai apdengia jos gražią pastovą. Jūras daug uždirba ir džiaugiasi iš pavydėjimo savo draugų, nes nieks tokios dailios pačios iš jų neturi. Viena tik bėda — žmonės šnabžda, kad be šliubo jiedu gyvena. Ir iš tikro taip buvo. Bet Marė taip laiminga, kad jai tas visiškai nerūpi, ji Jūrai tiki ir be galo jį myli — paskui ji eitų visur.

Atėjus žiemai sustojo darbai, pinigų pas Jūrą mažai, nes daug išdavinėjo abudu . . . Marė, norėdama būti gražesnė dėl Jūro, puošėsi kiek galėdama. Vieną rytą Jūras atsikėlęs pasakė, kad turįs reikalą išvažiuoti, bet greitai grįšias.

— Jurguti, širdele, ką aš be tavęs veiksiu? . . . Ir be išsitikėjimo į jį pažvelgė, nes nuo kurio laiko Jūras ėmė grįžti vėlai namo. Žmonės jai pasakojo, jog gėrė ir kortomis lošė.

— Turiu provą, širdele, būtinai reikalauju šiandien išvažiuoti.

Marė patyka verkė, ji bijojo pati nežinodama ko. Jos širdis jautė jau nuo tulo laiko, kad Jūras lyg šaltinis jai darosi, bet meilė dar ją aklino.

Pavalgęs pusryčius Jūras greitai atsisveikinęs ėjo pro duris.

Ant pažadėto laiko nesugrįžo.

Marė dejavo ir šalo iš baimės visas jos kūnas. Praėjo nedėlia ir antra, o Jūras negrįžo. Puikūs anie baldai buvo paimti ant išmokesčio, taigi atėmė nuo jos kompanija. Pinigų likosi mažai. Nebuvo ką veikti, reikėjo eiti prie darbo su ašarotomis akimis.

Ant nelaimės likosi Marė motina — artinosi laikas gimdymo, o jina neturėjo kur dingti.

Nubėgo pas pažįstamą seną lietuvininkę, kuri gimdančiom gelbėjo. Pabeldė nedrąsiai į duris. Sena boba murmeldama įleido.

— Labas rytas, teta.

— Labas rytas.

— Ai, teta, Jurgis kažin kur pradingo, o man bėda . .

— Matau, jau liga čion. Ar pinigų turi? — klausė boba.

— Pora dolerių — prašnabždėjo Marė.

— E, tai ne pas mane rodos klausti tau reikia . . . Kas kaip pradeda gyventi, taip ir baigia. Saldus buvo gyvenimas tau su Jurgiu, nors be šliubo, tai lai ir vargas būna toks. Jurgis negriš pas tave, tu jo neregėsi — jam ne pirmutinę mergą prigauti. Jūras — tai vėjas: vieną sykį taip pučia, o kitą kitaip. Na, ko taip silpnai stovi? Sėsk, tyčiodamasi šnekejo boba.

Marė nublyško visa, kaip drobė ir pasviro. Boba daug Jūro piktadarysčių apsakė, kurių ji per meilę pirma

nematė, o jei kas ir pasakojo, tai neklausė.

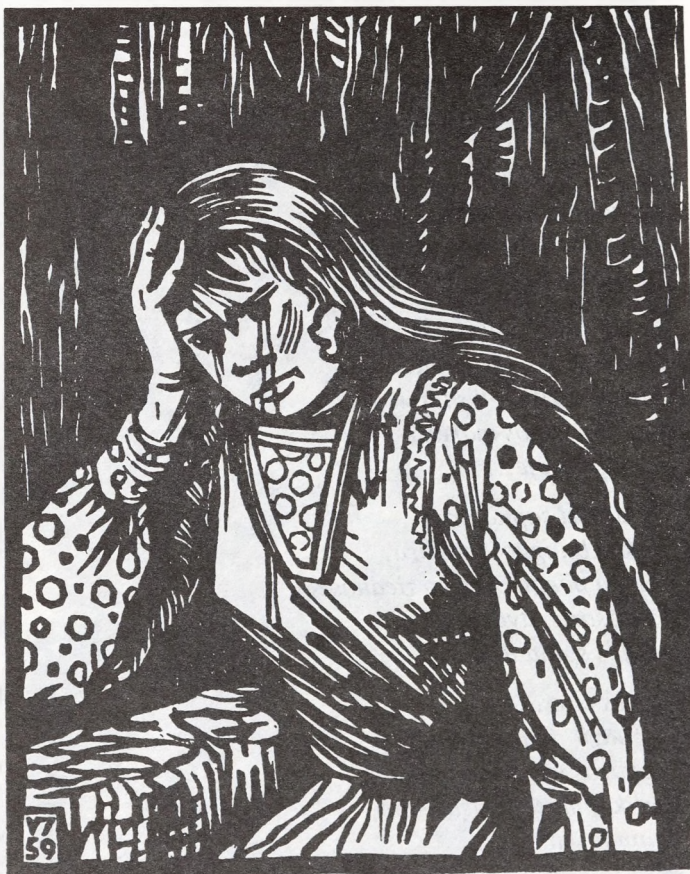
Bet boba atidavė nelaimingąją į špitolę, kur pagimdė kūdikį, bet negyvą. Ilgai ji ten pragulėjo, kol maždaug atsigavo. Pakilusi ėjo darbo ieškoti, bet kur tik pasirodė — visi tyčiojosi iš jos ir rodė ant išblyškusio veido.

Marė gavo ant galo darbą, kur mažai uždirbdavo, nes rankos silpnos nenorėjo klausyti. Širdis jos likusi ant amžių suspausta. Atsirado ir kiti vaikinai, kurie būtų gal geriau ją už Jūrą pagodoję, bet Marė likosi kurčia ant jų meilių žodžių.

Taip ir tankiai einasi mūsų merginoms iš Lietuvos atkeliavusiom.

V. JURKŪNAS

ILIISTRACIJA

KO TU MAŽELE VERKI?

ZENTA TENISONAITE

AKVARELĖS

*Rašau ant sienos.
Šviesa šoka kaip
tūkstantis baltų plaštakių.
Rašau tau ir mano žodžiai
be balso skęsta spalvų tyloje...*

*Rytas lengva plaštakė.
Saulė pašoka kaip paukštis.
Medžių kalbantys lapai —
plačios žalios marios
mano sieloje...*

*Stikliniai sapnai ir
laikas banguojanti jūra.
Diena miega persiko žieduose.
Pavasaris atvažiuoja
saulės spinduliais...*

*Rožės miršta
bežodžio skausmo liūdesy.
Vakaras užgesina garsus,
palikdamas vienišas kaip
sapnas vandeny...*

*Žiemos eilėraštis sapnuoja
jūrą, kada sniegas nuplauna
pilko pasaulio spalvas...*

* * *

APIE LIETUVIŲ SODIEČIŲ

TRADICINES VAIŠES

B. ŠIMKIENĖ

Lietuvos ūkininkai turėdavo mažai atliekamo laiko svečiuotis arba ruošti vaišes, nes ūkyje darbai niekad nesibaigdavo, darbas vykdavo darbą. Tačiau pasitaikydavo ir laisvesnių tarpų ne tik žiemą kada gamta poilsiauja, bet ir vasaros laiku kada sunkieji rugiapjūtės darbai nugalėti ir šviežia duonele apsirūpinta. Atsiradus progai ar reikalui, sodiečiai surengdavo pramogas, ruošdavo įvairias vaišes. Vasarą būdavo rengiamos ir vestuvės: kada šilta ir gražu, kada augmenija puošė laukus ir sodybas, o darželiuose seklyčių palangėse marguliavo gėlių žiedai; kada soduose linko prinokę obuoliai ir kriaušės, o daržuose agurkai ir braškės; aviliuose šviežias medus ir visos kitos užsiaugintos gėrybės reikalingos giminių ir pažįstamų pavaišinimui ir pasirodymui. Taip pat buvo kur pasėdėti bei pasivaikščioti plačioje sodyboje, nereikėjo tūnoti viduje kaip žiemos laiku.

Štai kaip Vaižgantas apysakoje “Dėdės ir dėdienės” nusako anų laikų sodiečių galvoseną ir vaišių pobūdį: “Kokia tau garbė visame kaime kai į tavo kiemą ima sukti iš atlaidų grįždami, vienas vežimas, antras, trečias; kai tavo kiemelyje pradeda nebepareit kalašų ir brikelių, gerai apkaustytų, kartais su lingėmis; kai baltai aptiestą stalą apsėda dešimt, dvylika asmenų ir visi tau giminės. O, tokiai dienai tu nesigaili dviejų pūrų miežių ir apynių spurgo; nesigaili ir avinioko.” Taip gražiai ir būdingai pasakyta kaip ir kokio lygio vykdavo vaišės senajame mūsų sodžiuje apie 1920 metus.

Populiarios ir tradicinės sodiečių vaišės siejamos su bažnytinėmis atlaidų šventėmis ir po to vykstančiais “kermošiais” (“kermošius” — po atlaidų vykstanti mugė). Kiekvienoje parapijoje švėsdavo tradicines šventes: šv. Petro, šv. Jono ir t. t., į kurias suvažiuodavo daugiau žmonių, “kermošiuje” susitikdavo giminės ir pažįstami, todėl būdavo gera proga ir reikalas juos pasikviesti į savo kiemą poilsui — suruošti “pokermošį”. Jei dar sutapdavo šeiminių vardinės, tai susidarydavo dar svarbesnės vaišės ir pasiruošimas.

Prieš atlaidus ir laukiant atsilankančių giminių, kaip yra įprasta ir reikalinga, namiškiai skubėdavo sutvarkyti namus ir kiemą, sugrėbti pridraikytą sieną ir šiaudus, nupjauti žolę ir t.t. Mergaitės apžiūrėdavo darželius, išbarstydavo geltonu smėliu takelius, o akmenėlius aplink gėlių lovelius išdažydavo baltai. Buvo gražu! Na, o vardininką pažymėdavo ir pasveikindavo namų duris papuošiant žalumynais ir gėlių vainikais. Tą darbą atlikdavo jaunimas vėlai vakare ir slaptai. Taip pat buvo gražus paprotys papuošti vardininko kėdę kurioje jis turėjo sėdėti prie stalo.

Tais laikais sodiečiai svečius vaišindavo savo ūkyje išaugintomis ir pačių paruoštomis maisto gėrybėmis, mažai ką pirkdami iš parduotuvių. Tik ruošiant didesnius pokylius, kaip vestuves, sodietės neapseidavo be pagalbos, kviesdavo nusimanančią giminaitę arba žinomą virėją.

Aukštaičiuose buvo sakoma: “nėra vaisių be alaus”. Naminis alus pagamintas iš miežių salyklo (sudaigintų miežių) ir apynių buvo daromas ir kitur Lietuvoje. Liaudies dainininkų išdainuotas, išgirtas, buvo ir turbūt tebėra geras gėrimas, sutinkant su posakiu, kad alus gerti yra sveika. Tačiau jei alaus siūlydavo per daug (toks buvo paprotys) ir dar “pagerinto”, tai vaisės pasibaigdavo labai negražiomis pasekmėmis ir to negalima paneigti. Alaus gėrimo ragintoju ir pilstytoju būdavo pats šeimininkas, kuris molinio ąsočio neišleisdavo iš savo globos ir ištuštėjusius stiklus tuoj pripildydavo. Buvo gražus paprotys, padarius šviežio alaus, ąsotį nunešti kaimynams ir pasitarti apie alaus gerumą, o išgėrus ir kalba geriau sekdavosi.

Be alaus buvo gaminamos ir įvairios gijos: iš džiovintos rūgščios ruginės duonos, vaisių sulčių, pieno išrūgų ir kitų. Seniau girą gamino ir iš sulos. Jei netoli sodybos augdavo beržai ar klevai, iš jų pavasarį būdavo surenkama sula. Ją suraugindavo, supildavo į kubiliukus, pridėdavo serbentų šakelių prieskoniui ir užpildavo avižomis, kurios sudygusios apsaugodavo gėrimą nuo dulkių. Raugintą sulą vartojo ir šaltibarščiams. Pats prakilniausias senovės lietuvių gėrimas — midus, daromas iš medaus ir vaisių sulčių kuriam subręsti reikėdavo net kelių metų, gaminamas buvo labai retai.

Senesniais laikais, laukiant svečių, sodietės išsikepdavo pyragą, tai rodė pažangą ir tų laikų gerbūvį. Vestuvių proga kepdavo karvojus (svočios pyragas) iš duoninės teslos, kuriuos išpuoštus tesliniais paukščiukais padėdavo ant vestuvinio stalo. Vėliau išmoko kepti įvairias mielines bandeles su varške, aguonom ar lašinukais; plokštinius su bruknėmis, velykinius pyragus su razinom ir vestuvinius kvietinių miltų (baltų) karvojus. Labiausia buvo mėgiami ir kepami medau-

ninkai. Tortai, šakočiai ir kiti sudėtingi kepiniai ant sodiečių vaisių stalo pasirodė vėliausiai. Vienas iš mėgiamiausių yra duoninis tortas iš trupinių. Senesnės ruginės duonos trupinius suvilgyti su aviečių ar kitokia uogiene, pridėti cinamono ir citrinos žievelę su sunka, sudėti į formą, uždengti ir lengvai prislėgti. Sekančią dieną papuošti grietininiu kremu.

Svarbus patiekalas buvo sūriai, kuriuos gamino iš rūgštaus ar saldaus pieno, su kmynais ar mėtom, juos vartojo šviežius ar džiovintus. Džiovinti sūriai tiko su alumi, švieži — su medumi. Taip pat agurkai su medumi buvo visiems žinomas skanus ir greitas sodietės patiekalas svetį pavaišinti. Šviežio sūrio riekelės, kartais apvoliotas tesloje ir pakepintas svieste, paduodavo pusryčiams. Iš sūrių ir varškės sodietės mokėjo paruošti daug ir įvairių patiekalų.

A. MAKŪNAITĖ

MOTINĖLĖ

A. MAKŪNAITĖ

MOTERYS

Daugiausiai naudojama mėsa buvo kiauliena: dešros su kopūstais, šaltiena, kumpis ir t.t., kuriuos ir mes išėivijoje net per daug dažnai ragaujame. Iš avienos darydavo maltinius, kartais virtinius, tačiau dažniausiai virdavo barščius. Taip pat buvo daroma: keptas arba drebučiuose paršelis, žąsis su kopūstais, antis su an-taniniais keptais obuoliais ir kiti patiekalai. Nuo seno sodiečiai vartojo daug įvairių daržovių, ypač raugintų kopūstų, agurkų, burokėlių ir kitų, ne tik kasdieną, bet ir šventiškiems patiekalam paruošti.

Anksčiau sodietės daug ko nežinojo, nemokėjo

pagaminti, nesilaikė taisyklių. Vaišino kuo galėjo, ką turėjo pagal sezoną ar ką mokėjo paruošti nekasdieniško geresnio. Tačiau ir jos po truputį pramoko naujoviškų papročių.

Tradiciniai patiekalai vaišių stalui. Pusryčiams: arbata (naminė ar tikra), kava (miežinė), šiltas baltintas alus (retkarčiais), duona, pyragas, sviestas, sūris, dešra, sklindžiai, varškėčiai ir kiti. Pietums: sriuba, šiltas patiekalas, saldusis. Gerom vaisėm: šalti užkan-džiai, sultinys (kartais puodukuose) su pyragėliais, šiltas patiekalas, saldusis, kava. Vakarienei: užkan-džiai, šiltas patiekalas, saldusis, kava su kepiniais. Bufeto-stalui: užkandžiai, kava su kepiniais. Užkan-džiai: įvairios silkės, žuvys, grybai, kumpis, šaltiena, kiaulienos vyniotiniai, kepeninės dešros, paštetai, salotos, mišrainės, raugintos daržovės.

Svečiai visuomet būdavo vaišinami seklyčioje, kitur vadinamoj geroj troboj ar svetainėj. Kai kur seklyčių sienos buvo tapetuotos, tačiau daugumoje atrodė natūraliai — nedažytų rąstų, grindys — nedažytų lentų. Stalas beveik visada stovėjo kampe prie galinės ir šoninės sienos. Užstalėje buvo geresnis suolas, kartais pusiau minkštas ir apmuštas audeklu. Iš kitos pusės stovėjo suoliukai arba kėdės su išpiaustytom atramom. Dar būdavo komoda (kraitinė), kartais indauja, rečiau pasitaikydavo lova svečiui. Lovos būdavo užklojamos geriausiomis savo darbo lovatiesėmis, kurių nuleidžia-mas kraštas būdavo papuoštas kuta is ar me zginiais. Ant lovos būdavo padėtos dvi pagalvės, kurių užvalkalų galai taip pat buvo papuošti me zginiais ar įaudimais. Prie durų visada būdavo išdailinta rankšluostinė kur pakabindavo gražų rankšluostį. Ant sienų kabėdavo koks portretas — fotografija (dažniausiai iš Amerikos), paveikslas — šventas, laikrodis; ant palangių — gėlių vazonėliai; ant grindų, nuo durų iki stalo, patiesdavo margus skudurinius savo darbo patiesalus. Šitaip ar panašiai atrodančių seklyčių nebeliko, jų dar galima pamatyti muziejuje.

Laukiant svečių stalą užtiesdavo balta keliom nytim austa staltiese. Padėdavo razetų, jurginų ar kitokių gėlių puokštę, jeigu ne ant stalo tai ant palangės. Kartais mergaitės nupindavo iš neužmirštuolių vainiką ir įdėdavo į lėkštę su vandeniu. Tai buvo labai graži stalo dekoracija. Vestuvinius stalus puošė išdėliotom rūtom ir žiedais. Taip pat kiekvienam svečiui būdavo padėtos papuoštos lėkštės ir stalo įrankiai.

Seniau sodietės — menininkės mokėjo padaryti iš šiaudelių įvairius paukštelių ir papuošimus, kuriuos ant siūlų pakabindavo virš stalo. Tokią įdomią de kora-ciją teko matyti vienos vestuvės Aukštaitijoje.

Gyvendami išeivijoje mes irgi prisilaikome savų tradicijų: rengiame minėjimus, balius, ruošiamo bendras ir šeimos Kūčias, Velykų stalus su velykiniais pyragais bei margučiais, verdame "cepelinus", kepame "napoleonus" . . . Taip pat įsijungiame į gyvenamų kraštų šventes, džiaugiamės laisve ir gerbūviu.

Viename Los Angeles L.M. Klubų Federacijos susirinkime E. Grigaitienė-Devenienė kalbėdama apie tradicijas priminė savų tradicijų išlaikymo svarbą, siūlė šalia viešų 16 Vasario minėjimų šią svarbią šventę švęsti ir namuose. Ypač tai turėtų daryti šeimos, kurių mažamečiai vaikai dar nedalyvauja viešuose minėjimuose. Motinos ir močiutės galėtų surengti vaišes, sugalvoti programėlę, vaikai pasakytų eilėraščių, gautų dovanėlių. Prie bendro vaišių stalo visi galėtų prisiminti tėvynę. Būtų naudinga ir graži tradicija.

H. LUKAUSKAITĖ-POŠKIENĖ

*Taip gera mąstyti beviltėję dienų pilkumoje,
sulinkus po našta kasdienių, smulkiųjų vargų,
apie tuos, kur mokėjo kentėti ir kovot tylumoje
ir turėjo jėgos neprarasti vilties geresniųjų laikų.*

*Taip nedaug jų paliko. Senoji gvardija miršta,
jų vieton tiek maža ateina naujųjų karių,
Dengia tėviškę mano ūkanos duslios ir tirštos.
Kad paguosčiau našlystėje brangią — dainos neturiu.*

*Tegaliu tik liūdėti, kaip liūdi rudenį šakos,
kai nugeltę apleidžia jos vasaros žali draugai.
Tegaliu tik tikėti, kad žemėj toj, kur išaugo
tiek gerų ir stiprių — laisvei gint dar pakils milžinai.*

*(Šis eilėraštis yra skirtas
Vaclovui Bielskiui, 1936 m.)*

IŠ ROMANO

“STIKLINIAI RAMENTAI”

JULIJA ŠVABAITĖ-GYLIENĖ

Pasižiūriu į save veidrodyje. Atrodau lyg pamišėlė — nesusišukavusi, karščiuojančiomis akimis, suplyšusiu chalatu, su teptuku nešvarioj rankoj . . .

Retai kada turiu laiko sau.

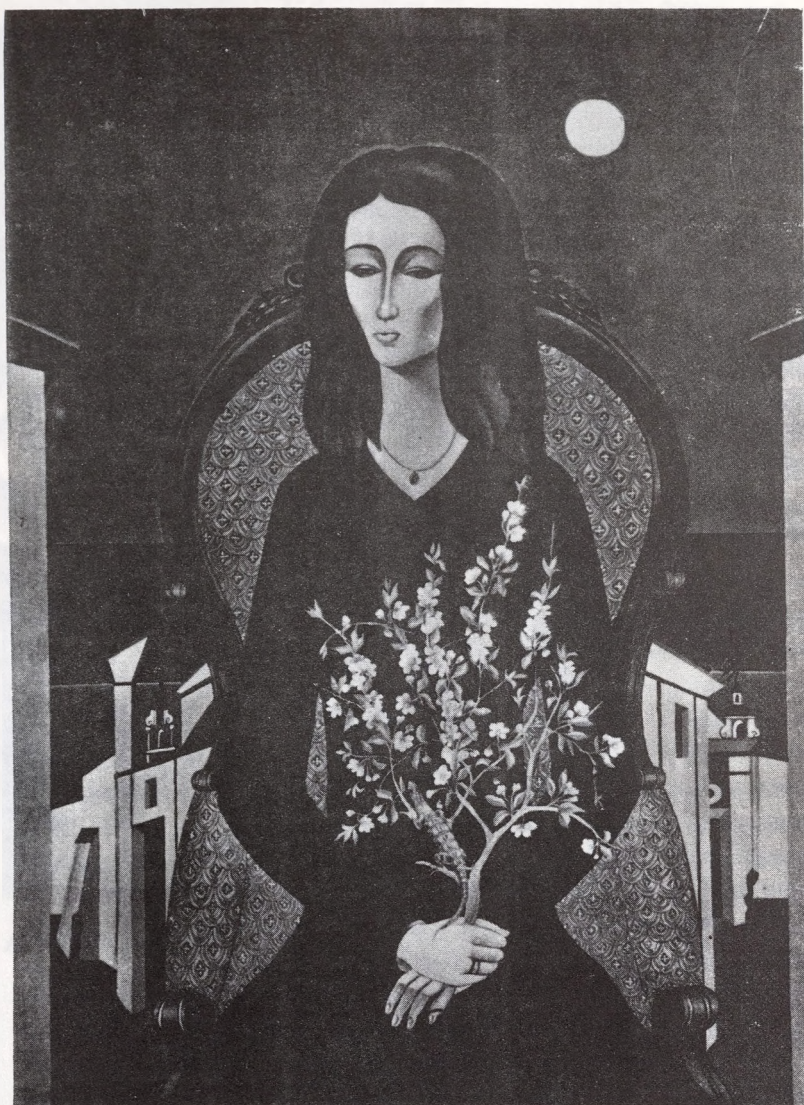
Kambariai suversti. Kriauklėje nuo užvakar neplauti indai, virtuvėlės kampe Giedrės su Andriumi nešvarūs drabužiai. Negalėjau pakelti rankų vakar . . . O juodu pasiilgę seka kiekvieną mano žingsnį, nes kartais vėlai pareinu iš darbo. Jei noriu ramiai piešti, turiu laukti, kol užmigs. Kartais susikalbu: gerai, gerai, dabar padėsiu judviem ruošti pamokas, o paskui visi piešime. Va imkite šituos teptukus, tapykite, ką tik norite ant tų mažų drobės likučių, ant šitų va popieriaus gabalėlių! Jūs dabar būsite dailininkai, kaip ir jūsų mamytė.

Tik netrukdykite, prašau, prašau, vaikučiai, bent šiandien, — aš taip noriu pabaigti šį paveikslą. Ką tu čia tapai, mama? Save tapau, Andriau . . . O ne, ne čia ne tu, čia, tokia negraži ir pikta ponია, ji jau sena, žila, o tu jauna, ir Andrius, neklausęs mano leidimo, jau tepa storai juodų dažų sluoksnį ant mano pilkos spalvos plaukų drobėje. O kodėl tu, mama, pieši vis tą patį veidą, plėšai, pyksti, paskui vėl pieši iš naujo?

Jau išsiteplioję abu; kaip aš dabar išvalysiu Giedrės mokyklinę uniformą, Andriaus marškinėlius? Nepastebėjau, galėjau juk liepti jiems žaisti vandeniniais dažais, o dabar . . . Mano aliejiniai ant grindų, kilimėlio . . . Dvi tūbelės visai išspausotos, o jiems kas.

Vaikai, prašau, palikite valandėlei mane vieną, bėkite pas tėtuką, jis paseks jums pasaką! Pas tėtuką? . . . Mes, mama, tėtuką labai mylim, tik kad jis . . . niekada dabar nepabaigia pasakos, nutyla, žiūri į sieną ir kalbasi pats su savim . . .

Taip, tėtukas jau nebe tas. Jau nedaug ką gali man padėti. Priekaištauja sąžinė, kad apleidžiu ir jį. Ar

nesėdėdavo prie vaikų lovutės, ar nesaugodavo juos, kai išeidavau darban? O dabar? Kiekvieną kartą bijau, kad kas neatsitiktų . . .

Leisk, mama, pabūti čia su tavim, prašo Andrius su Giedre. Gerai, gerai, sakau, tai atsisėskite va čia ramiai, aš judu nupiešiu. Atsisėda, bet neilgam. Kraiposi, šūkauja, tampo savo veidukus, iškiša liežuvį, susipeša . . . O aš skubu pagauti tuos jų judesius, išdykusias akis, draskau, ir vėl griebiu naują popieriaus lapą . . . Greitai jiems nusibosta, bėga jie kieman, o aš sėdžiu prieš tuos škikus; žinau, turėtų išeiti kaip gyvi, bet kada kada?

Sunku man būti šitaip plėšomai tarp dviejų pasaulių. Dirbu tokį neįdomų, be jokios kūrybos darbą Fotografijos Centro tamsiam kambary, galvai dažnai svaigstant

nuo nemigos, rūpesčių. Net ir pavalgyti neinu su kitais bendradarbiais, nes turiu taupyti kiekvieną centą . . .

O piešimo liga neapleidžia. Dažnai šaltomis naktimis ilgai negaliu užmigti po ta plonute antklode (pinigų neužtenka geresnei patalynei įsitaistyti), atsikeliu, nueinu savo verandėlėn, bandau dirbti, bet rankos sustingsta, neišlaiko pieštuko . . . Ir pagalvoju tada, ar nebūtų buvę geriau, jei iš viso nebūčiau su menu prasidėjusi. Jaučiu, kad nepadariau jokios pažangos, kad piešiu lyg pirmųjų metų studentė.

O tada visi gerai mane vertindavo, žadėjo ateitį . . . Juk aš nežinojau, kas yra menas, o jo siekiau. Nepažinau piešinio, o piešiau. Visi studentai daugiau žinojo už mane. Man mažai kas pasilikdavo galvoje. Piešiau taip, kaip jaučiau, kažkas kitas, rodos, valdy-

davo mano ranką. Priestaravau mokytojams, nors laikė mane tylia. Turbūt atrodavau jiems įžūli, neįsivaikė. Tačiau nepykavo. Viskas iš po mano rankos išeidavo ktoniškai, grubiai, sakdavo jie, bet labai realiai, gyvenimiškai. Rodydavo mano eskizus ir piešinius kaip intensyvos išraiškos pavyzdį modelio judesyje, peizažo detalėje.

Tai kas atsitiko su manimi, kad dabar stoviu vietoje, kad kartais noriu viską išmesti, sunaikinti?

Jau seniai paėmiau knygą į rankas, nebenuvažiuoju miestan, nelankau galerijų . . . Tik skaičiuoju, skaičiuoju pinigus; visko mum trūksta, nesuvedam galų su galais, dažnai šaldytuvai tuščiai, laukiu nesulaukiu penktadienio algos . . .

Slepiuosi nuo visų, nepasisakau net Salomėjai savo rūpesčių. Jau ir taip esu jai įsiskolinusi.

Ilgai slėpiau nuo jos, kad Tomas smarkiai geria. Jaučiau, žino ji, bet tyli. Slėpiau ir nuo kunigo Strazdo, nuo visų . . .

Kai mane aplankydavo, sakdavo, kad Tomo nėra namie. O tuo laiku jis girtas gulėdavo miegamajame, purvinas, susiglamžęs. Meluodavau, sakdavo, kad štai turiu greitai su vaikais „labai svarbiu reikalu“ išeiti . . . Bijodavau, kad Tomas atsikėlęs nepradėtų šaukti, bartis . . .

Paimdavau tada pieštuką, popieriaus ir išeidavau su vaikais iš namų klajodavau gatvėmis, sėdėdavau parke; jie žaisdavo, o aš piešiau . . . Grįždavome atsigavę, rasdavome Tomą jau atsikėlusį, besinaršantį spintose, kažko ieškantį. . .

Retai todėl ir aplankydavo mus žmonės . . .

Kai glostau savo vaikų galvutes, prašiu, valau jų drabužėlius, kai atsisėdame virtuvėlėje visi trys su tėtuku, tada širdis atsigauja. Ką dabar valgysime, mama? Ko yra šaldytuve?

Yra riešutų sviesto, trys kiaušiniai, uogienės, duonos, pieno.

Yra dar bulvių, miltų, tai išsikepsime blynų. Visada, kai jau nėra ko valgyti, kepa blynus. „Blynai, miltiniai blynai . . . blynai, bulviniai blynai. . . — dainuoja Andrius.

Rytoj, rytą, anksčiau parėjusi iš darbo, išplausiu visus puodus, judu, vaikai, padėsite man, paskui skalbime, džiaustysime kiemelyje ant virvės.

Kai jie visi užmiega, aš vėl savo „ateljė“ . . .

Atsilaupiu prieš „Lietuviškąją Madoną“. Raukšliu išvagotą veidą, suvargusiu kūdikiu ant rankų, tulpėm išsiuvinėta skarele. Galvoju apie Ją, kokia Ji turėtų būti Lietuvoje — Aušros Vartų kunigaikštienės veidu, ar paprasta lietuvė motina, kenčianti dėl savo sūnaus

likimo . . .

Ar Ja tikiu?

Ar moku Jai melstis?

Seniai pradėjau piešti mamelę, pasilenkusią prie siuvamosios mašinos. Noriu perkelti drobėn ją tokią, kokią matydavau — visad susirūpinusią, bet giedriu veidu; ir jos rankas, ypatingas rankas — raukšlėtas nudirbtas, gyvas rankas, lyg, rodos, jose būtų išrašyti visi darbai, metų metai, dienos ir naktys.

Saliutė pravirko, kai paprašiau ponios Senkuvienės fotografijos. „Nereikia, nereikia jos piešti . . . man būtų per skaudu matyti juodu abu — tėvą ir motiną paveiksluose ant sienos . . . Aš nešioju juodu savo širdy, kalbuosi su jais kasdien, man taip lengviau . . .“

Ji labai skaudžiai pergyvena savo tėvų tragediją.

Štai čia ir Stefutė — plaukai jos juodi, nepražilę, nors metų ji beveik tiek, kiek mano mamelė. Apsiavusi juokingomis daug per didelėmis šlepetėmis, ado kojine. O ten Aloyzas supasi ant alyvų šakos, šelmiškai šypsodamasis, merkdamas vieną akį . . . Tėtuką piešiu sėdintį pintame kėsele. Jis toks liesas, išsišovusiais pečių kaulais, praretėjusiais plaukais, užriestu smakru, šypsosi savo bedante burna.

Moterys, einančios rėmė, tirštoj migloj, per rasotą pievą, basos, su maldaknygėmis ir batais rankose . . .

Taip sunku pabaigti „Kryžių kalną“. Tie kryžiai išeina vis ne tokie, kokius matau savo dvasioje. Lyg nesuaugę su žeme, lyg ne toj vietoj, lyg ne ant to kančių kalno . . . Kryžiai mediniai, akmeniniai, iš vielos, supinti iš virvių, numegzti, sukryžiuoti iš karklų, medžio šakelių, nupinti iš šiaudų, sulipdyti iš mažų akmenėlių, molio, vaško, gyvų ir sudžiūvusių gėlių . . .

Lietuvos kryžiai . . .

Sunkiausia man sekasi Tomo portretas. Turiu daug škiečių, beveik kasdien juos taisau, ir neišeina taip, kaip norėčiau. Bandau viską sudėti į jo akis — piktas, kerštingas, kaltinančias, mylinčias, prašančias atleisti . . . Perkelti drobėn jo aistrų draskomą sielą, jo raumeningas rankas, kuriose spurdavo lyg sugautas paukštis.

Giedrė tokia šviesi, jai ir vardas tas labai tinka. Piešiu ją apsuptą fantastiškų būtybių, debesėliuose šokančių angeliukų: rankose ji laiko lėlę Brigitą. Piešiu trumpom kelnėtėm apdengtą Andrių — gyvą Tomo paveikslą . . .

Marius . . .

Gerau neprisimenu jo veido . . . Tik dvi mažytės fotografijos išliko. Neaiškos, vos įžiūrimos. Nebepreisimenu jo akių . . . Piešiu jį be veido, palieku jo vietoje tik baltą ovalą . . .

Nuleidžiu rankas. Jau ir dažų nedaug belikę, tai kada visa tai pabaigsiu?

Tie dažai . . . Po dolerį šešiasdešimt, po dolerį devyniasdešimt. Pasižiūriu — jau nėra. Pirkčiau acrilic, bet ar ilgai laikys? O su aliejiniais garantuota. Ir ta drobė — kuo baltesnė, tai ir geresnė — septyni doleriai jardas. Perku visą ritinį, kad išeitų pigiau. Kartais, kai neturiu pinigų, perku “dačkę”, bet ji ne tokia tanki.

Kai Tomas girtas išmeta dažus ir teptukus pro langą, tai ieškau parklupusi tarp žolių vakarais, kad kaimynai nematytų. Ypač Minnie, nors ji mums labai gera. Bet jei jau žino ką, tai žinos ir visa gatvė. Klausinėtų ji ir klausinėtų, kas dabar atsitiko . . . Veltui slėpiausi nuo jos, kad Tomas labai geria. Atėjo kartą ir pasisakė, kad ir ji buvusi girtuoklė prieš dešimtį metų . . . Dabar ji tikra šventuolė, davatkėlė. Atiduoda visus savo pensijos pinigus bažnyčiai, testamente užrašė savo namelį vienuolynui, nes giminių jokių neturi. Globoja apleistas kates, šunis; jos namelis baisiai dvokia, net drabužiai jos prisigėrę to kvapo. Nuolatos ten girdėti šunų lojimas, kačių kniaukimas. Kaimynai pasiskundė, atvažiavo kartą policija, išvežė keliasdešimt tų gyvulėlių; verkė ji, o po to vėl parsineša krepšy kniaukiantį kačiuką arba apšlubusį šunelį . . . Tempia ji maisto krepšius, net ir šilčiausią dieną apsvilkusi storu rudu apsiaustu, senamadiška skrybėle ant galvos, išklupusiais senais batais.

Ateina pas mus, padeda ravėti darželį, pašnekina tėtuką . . .

O varge, varge . . .

Kad Tomas būtų namie, kad dirbtų . . .

Mano uždarbio Fotografijos Centre vos užtenka užmokėti už mokyklą, namus, elektrą, gazą . . .

“Menininkas turi skursti”, — sakydavo Karaliūnas. — Vargas neužmuša talento, jis įkvepia. Menininkas turi augti kančioj, nusivylime. Džiaugsmas ir turtas meną tik žudo. Visa, kas geriausio pasaulyje sukurta, buvo sukurta nedatekliuje.

Lengva jam taip kalbėti. O šiame krašte veik visi menininkai turtuoliai.

Kartais parduodu vieną kitą paveikslą. Neseniai pardaviau “Beržus”. Nupirko nepažįstamas lietuvis. Kažkas nurodęs jam mane. Sakęs — jei nori lietuviško paveikslo, tai nueik pas Magdaleną Dauniene. Jausiesi kaip Lietuvoj. Atėjo tas ūsuotas žmogelis — mažas, liesas, įdubusiais skruostais. Atsisetojo viduryje kambario, žiūri į paveikslus ir tyli, ilgai tyli.

— Kodėl tylite? — klausiu.

— Žinot, kad čia nereikia jokios kalbos. Reikia va tik jausti, — ir jis prispaudė savo ranką prie krūtinės.

J. DIDELYTĖ

ILIUSTRACIJA

Tai nebuvo vienas geriausių mano darbų.

Kaip būtų gera, Tomai, jei tu padėtum, patartum . . . Gal aš piešiu per daug “fotografiškai”, neturiu vizijos, svetimas man modernusis menas. Gal iš viso neverta piešti, gal tik save apgaudinėjau? Bet kodėl nepraeina tas noras, kodėl kažkas didesnis už mano rūpesčius, už vargą, už pilką kasdienybę verčia mane nemesti teptuko? Ką aš žinau apie Dievo planus? Gal šitie bandymai man reikalingi? Gal kada nors visa tai paaiškės? Gal visa tai kaip tik padeda man nešti sunkią gyvenimo našta?

Kodėl išjuokei mane, Tomai, kai pasisakiau, jog nutariau ruošti parodą?

Ploviau tada virtuvėlės grindis, o tu šaipaisi:

— Tu dabar kaip tikra kaimietė — murzina, raudonom rankom, susivėlus. Pasižiūrėk į veidrodį, atrodai lyg putpelė.

— Jei būtum geras, padėtum man. Visiems būtų lengviau!

— Kvaile tu! Tau tik ir tinka būti paprasta darbininke. Į ką tu panaši? Tu niekada nebūsi didelė menininkė. Net vidutinė nebūsi. Ir dar, pagalvokite,

ruošia ji savo darbų parodą!

Tylėjau.

— Ir žinai, kodėl? — nusijuokė pašaipiai.

Pasilenkiau prie kibiuro, nervingai gręždama šlapią skudurą.

Menininkui nesvarbu aplinka. Nei šeima, nei jokios pareigos. Menininkas turi būti laisvas kaip paukštis. Tu turėtum mane palikti ir gyventi bohemoje!

— Tomai! — sušukau neiškentusi. — Tomai, juk tavo visas gyvenimas — bohema! Tu visada darai, ką nori. Naktimis ir dienomis kažkur klajoji, tau nerūpi, ką mes valgysime, kuo apsirengsi. O ką sukūrei? Kiek knygų parašei?

— Jau baigiu rašyti knygą, kuri bus išversta anglų kalbon. Turiu vertėją ir mecenatą. Paskui bus susuktas filmas. Aš uždirbsiu tūkstančius!

— Tai parodyk, parodyk tą savo kūrinį! Kalbi apie tai jau šitiek metų. Paskelbk, padėk savo šeimai . . . Visi žino, kad meluoji. Iš ko mes gyvename? Iš vieno kito mano paveikslo, iš mano menko uždarbio?

Per vėlai susipratau užpylusi benzino į ugnį. Tomas pašoko įpykęs.

— Kvaile, grafomane tu! Nei nežinai, kas yra linija, spalva, forma! Tu neturi jokio intelektualinio pajutimo. Tu esi niekas, niekas, niekas! Tu kvaila kaip puspadiš, kaimietė. Menui neužtenka vien teplioti rugius, gėles ir blankius veidus. Tau tik vaikai gimdyti ir grindis šveisti.

Net puoduko kavos gerai neišverdi!

Pasiėmiau kibirą ir išėjau iš virtuvės. Nebuvo jokios prasmės ginčytis. Ir taip jau per daug įsivažiavau, žinodama jo būdą. Nebepasakosiu daugiau jam savo planų, neberodysiu savo eskizų, nematys jis manęs prie paletės. Dirbsiu slapta, naktimis, ir tik tada, kai jo nėra namie.

— Ir tavo paveikslus kas perka? — atsivijo mane kandūs žodžiai. — Perka tokia pat grafomanai, kaip ir tu. Tavo darbai tinka tik "geron vieton"!

Užsikimšau ausis ir atsisėdau ant taburetės. Rankos drebėjo, širdis mušė.

Ištverti, kaip nors ištverti . . .

Po valandėlės atsikėliau, priėjau prie savo darbų, pavarčiau eskizus, perbraukiau ranka per paletę. Ten mano "Lietuviškoji Madona" . . .

O gal jis teisus?

Tie mano darbai iš tikrųjų dabar atrodė menki. Aš ir esu niekas. Ar manimi domisi galerijos, kiti menininkai? Net savieji dailininkai neateina aplankyti, pamatyti tų mano piešinių. Ar kvietė bent į vieną grupinę parodą, tuo tarpu kai iš daug tolimesnių vietovių parodo darbus lietuviškų renginių metu? Iš manęs gal juokiasi ir jie, tik aš nematau, negirdžiu?

Kam reikalinga ta mano paroda, kuriai aš taip ruošiuosi? Dirbu, stengiuos, perku brangius dažus, skriaudžiu tėtuką, vaikus. Nusuku nuo jų geresnį kąsnį.

J. DIDELYTĖ

ILIUSTRACIJOS

Kodėl praleidau tiek metų veltui? Apleidau šeimą? Ar mano vaikai užaugs geri, jei skiriu jiems tik savo gyvenimo trupinius? Ar nepriekaištaus jie man kada nors? Mama *menininkė* . . . (“Jos niekas nepripažino, juokėsi, mes girdėjome . . . O ji taip stengėsi, mus pamiršdavo, neaprengdavo, nepavalgydindavo . . .”)

Mama — *dailininkė*.

Ar jie norės pasikabinti savo kambariuose bent vieną mano paveikslą? Mano portretą! Jų pačių portretus?

Gal jiems bus gėda prieš savo svečius?

Staiga trinkelėjo verandėlės durys. Tai Tomas atėjo turbūt vėl tyčiotis iš manęs.

Bijoju pajudėti iš vietos.

Tomo veidas pasikeitęs. Jis šypsojosi. Rūkė cigaretę, permetė akimis mano paletę, paveikslus ant sienų. Paskui prisitraukė kėdę, atsisėdo šalia, perbraukė ranka

per mano plaukus, veidą.

Jo ranka buvo šilta.

— Nepyk. Aš juokais. Pasikarščiau. Juk žinai mane . . . Gal turi dešimt dolerių? . . . Man reikia pirkti popieriaus ir vieną knygą. Ir dar kai ko. Aš tau atiduosiu tuos pinigus vėliau. Greit sugrįšiu. Išvirk kavos, tada ramiai pasikalbėsime.

Žinojo, kad duosiu. Kaip visada. Paskutinius pinigus.

O gal jis tikrai rašo? Gal sėdi kur nors bibliotekoje, o aš tik įtariu?

Abejonės draskė mano sielą.

Taip, knygas jis visada pirkdavo, nors ir nevalgęs liktų.

Atidaviau.

Po geros valandos jis grįžto truputį įraudęs, kvepėdamas alumi, nešinas vyno buteliu, olandišku sūriu, trupučiu kaviarų ir dėžute saldainių.

Norėjau pulti jam ant kaklo.

Už tą nusišypsojimą, už tą švelnų paglostymą šilta ranka.

— Tai va išgersim dabar už tavo, Madeleine, genialius kūrinius ir būsimą *parodą*! — sušuko juokdamasis. — Vaikai, štai čia ir jums kai kas!

Vaikams du kartus kartoti nereikėjo.

— Tu nepyk, Madeleine, — juokavo, — Žinai, kad mėgstu tave paerzinti; jau kažko panašaus esu ir išsiilgęs.

Išsiilgęs mane pažeminti?

Nepykau, jaučiausi laiminga, bet širdį graužė, kad praleido visus dešimt dolerių, kurie mums taip reikalingi.

. . . Ir sėdėsime taip visi, Tomas rūkys vieną po kitos cigaretes, gersime tą pigų sausą vyną, ir tėtukas juoksis savo dviem pajuodusiais dantimis. (Ak, Dieve, juk neturiu už ką jam naujų dantų sudėti . . .) Tomas žais su Andriumi ir Giedre, jų skardaus juoko ir dūmų bus pilni kambariai. Aš negalėsiu nė gurkšnio praryti to baisaus vyno, Tomas jį išgers vienas. Tėtukas tik papurtys galva — ne, ne, nenoriu . . .

Po to jausmų antplūdžio aš pataikaujančiai kalbėsiu:

— Tikrai tu parašysi daug gerų knygų. Tomai, laimėsi premiją, apie tave gerai rašys ir Karaliūnas, ir kiti kritikai. O popieriaus mes nusipirksime sekantį penktadienį, kai gausiu algą.

Mano akys spinduliuos, jose neliks nė vienos ašaros, mes daugiau niekada nebeatsiminsime tų skaudžių žodžių.

Verandėlėje paliks nebaigtos išplauti grindys, ir pilname drumzlinio vandens kibire plūduriuos netyčia įkritusi margaspalvė peteliškė.

B. VILKUTAITYTĖ-GEDVILIENĖ

XX AMŽIAUS ŽMOGUS

Poetė-rašytoja Julija Švabaite — Gylinė

STIKLINIAI RAMENTAI

A. TYRUOLIS

Išleidusi tris poezijos rinkinius ir vieną beletristinį kūrinių jaunimui, Julija Švabaite dabar pasirodė ir su platesnės apimties kūriniu — romanu „Stikliniai ramentai“. Tai trisdešimt ketvirtas „Draugo“ dienraščio premijuotas romanas.

Romane pavaizduota jaunos lietuviškos šeimos laimė ir sunkūs pergyvenimai kintančių aplinkybių fone. Veiksmas prasideda dar Lietuvoj, vokiečių okupacijos metais. Tolimesnė eiga ir atomazga vyksta jau po Antrojo pasaulinio karo, Amerikos žemyne. Tai daugiau atsiminimų vaizdai, papasakoti vyriausių veikėjų žodžiais. Romanas paskirstytas į 3 dalis ir 22 skyre-

lius. Tos dalys atliepia temos sklaidai: kiek daugiau vietos skirta vilniškiam gyvenimui pavaizduoti, o mažiau amerikiniam ir veikalo atomazgai.

Pats pirmasis romano skyrius yra lyg viso kūrinio įvadas ir supažindinimas su tolimesne jo eiga. Magdalena Daunienė ligoninėje į savo prisiminimus įpina šeimos gyvenimo miniatiūrą ir jos tragišką išeigą. Magdalena Vilniuje studijavo meną, ruošėsi būti dailininke. Ją pamilęs Tomas Daunys, jau besireiškęs rašytojas, norėtų ją vesti, bet priešinasi jo motina. Vis dėlto vedybos įvyksta. Tik gyvenimas Lietuvoj neilgas, artėja frontas, reikia trauktis į vakarus.

Pasiekus Austriją, per bombardavimus žūva Daunių sūnelis Marius. Su jais yra Magdalena tėvas, motinai likus Lieuvoj atkirstai per atlaidus.

Nors kelionė į Ameriką neaprašoma, bet greit sužinome, kad Magdalena dirba Fotografijos Centre ir pati piešia Aušros Vartų Mariją, mamutę, Tomą, kuris dirba bibliotekoje, bet ir „smarkiai geria“. Jau iš pirmosios romano dalies, iš Magdalenos atsiminimų, sužinojom, kad į jaunavedžių meilę buvo pradėję brautis šešėliai. Ypač kai Tomas prisipažinęs, kad ji jam buvusi „ne pirmoji“, o kaip rašytojui — lyg „eksperimentas“, ir tuo jaunoji žmona turėjo gerą pagrindą piktintis. Tokie veiksmai ir tokia meilės samprata galėjo būti svarbiausia tolimesnio tragiško likimo priežastis.

Atrodo, lyg kažkas neišaiškinto stumia Tomą į tolimesnes ydas: jis ne tik girtauja, bet ir ima niekinti jos kaip dailininkės darbą. Tų nelabumų priežastis neaiški, ir pati Magdalena savo atsiminimuose klausia: „Kas tave taip pakeitė, Tomai? Kas darosi žmogaus širdy, kad jis iš tokios nemeluotos, nuoširdžios meilės pereina neapykanton, kerštan? Kodėl tas pats žmogus yra vienkoks su savo sąžine, kitoks intymiaime šeimos rate, ir dar kitoks savo pažįstamų tarpe, tų, su kuriais susitinka tik tam tikromis progomis?“ (p. 81)

Vis dėlto pati Magdalena dėl tos neaiškios priežasties duoda atsakymą: tai ne tik ta „ne pirmoji“, bet ir gana jau prasta, tiesiog biologiška meilės samprata: „gyventi instinktu“. „Viską sau leisti, niekur nesivaržant, nepriekaištaujant sąžinei už savo veiksmus... Manau, jis gal vaidins prieš kitus, prieš savo artimuosius, bet padaryta moralinė skriauda visada stovės prieš akis, lyg pakaruoklio kilpa. Taip, lyg pakaruoklio kilpa, suksis, suksis, sūpuosis prieš tave ir neleis ramiai gyventi“. (p. 88-89).

Kai Tomas vėliau atsiprašo, Magdalena vėl tikisi, kad jis pasireikš kaip rašytojas, laimės premiją ir bus lengviau gyventi. Duktė Giedrė bando tėvą „atjunkinti“ nuo gėrimo, deja, ir jai nepasiseka, gauna mušti ne tik ji, bet ir motina. O prie tolimesnių didžiųjų Tomo nelabumų prisideda dar tas, kad jis kartą Magdalenos kūrinių parodos metu girtas išduria akis „Lietuviškajai Madonai“ (Madona turinti būti „tarptautinė“). Tik kai Paulius Vaidis nuperka triptiką, dailininkei sušvinta „lyg saulės spindulys“. Bet nuo to „spindulio“ kaip tik ir prasideda tikroji šeimos tragedija, pavaizduota 3-joj romano dalyj. Čia parodyta teismo scena, kur Tomas kaltinamas peiliu

nudūręs Vaidį, neva gindamasis nuo ano antpuolių. Pas "geradarį" Vaidį buvo apsigyvenusi Magdalena su vaikais ir tėvu, tikėdamasi geresnių ekonominių sąlygų, bet Vaidžio buvo suviliota, pasijutusi nėsčia, o šis reikalavęs aborto. Su tuo nesutikusi ir visi grįžę į senąjį butą. Vaidžio garaže gyvenęs ir Tomas, o kai šis norėjo jį išvaryti, įvyko ana "imtynių" scena. Tomas Daunys buvo nubaustas 5-tiems metams. Grįžęs iš kalėjimo, vos vieną dieną šeimoj pabuvęs pabėgo: mat iš to džiaugsmo buvo įgėręs, o žmona manė, kad dabar ir vėl "prasidės pragaras". Bet nuo čia prasidėjo Tomo atsivertimo istorija: nė lašo daugiau įvairiuose pobūviuose, kur teko lankytis naujos odisėjos metu (jo kalbai paskirti du paskutiniai romano skyriai). Ejęs per gyvenimą dūžtančiais stikliniais ramentais, dabar apsisprendė pasukti naujo gyvenimo kryptimi, kurios priežastingumą iššaukė veikiau ambicija, negu idėjinis nusistatymas. Gavęs darbą bičiulio įmonėje ir kiek uždirbęs pinigų, jų siuntė ir žmonai, kuri jau buvo serganti. Sūnus Andrius prikalbėjo grįžti į namus, bet čia jau kitą rytą gavo žinią, kad žmona bimirštanti ligoninėje.

Nors autorė ryžosi parodyti, kad šios šeimos tragiško likimo priežastis yra alkoholizmas, bet viso to šaknų, kaip minėta, gal reikėtų ieškoti ir giliau. Tai glūdi vyriausio veikėjo charakteryje: jis artimas šizofreniam. Apie tai prasitaria pati Magdalena: "Jie turi būti apsupti tų, kurie jiems palankūs, pataikauja, niekada neprimindami

jo veidmainiškos dvasios, jo dvilypumo" (p. 81). Romano užkulisiuose lieka tas priminimas, gal jau vargiai bepakeliamas, stumiąs į ydas. Bet priežasties būta: pats Tomas pasisako, buvęs "bohema, lepūnėlis, latrelis" (p.86), nedisciplinuotos meilės pergyvenimų turėjęs ne tik anksčiau, bet ir bėglių stovykloje. Dvilypumo yra ir Magdalenos charakteryje: teisme prisipažįsta galinti mylėti abu vyrus, nors kaip tai įmanoma be tam tikrų pasėkų, vargiai kas išaiškins. Apskritai abiejų Daunių gyvenimą supa lyg kokia pasimetimo aura, ir tik sumani rašytojos plunksna išvedė juos į šviesesnes gyvenimo aukštumas, vieną gražindama į doros taką, kitą išvesdama į amžinybės dausus. Ir čia dar būtų galima prisiminti tezinio romano galimybę: kaip gyventi normalų, ramų gyvenimą abiem esant kūrėjais. Viena proga teisme Magdalena pasisako: "Nebuvau pakankamai kantri. Jis rašytojas. Gal aš turėjau aukotis jam, o norėjau piešti, gyventi ir savo menui" (p. 213-214).

Romane yra nemažai veikėjų, bet tik kai kurie labiau išryškinti, kaip paslaugi Salomėja, vyriškoji Agnė, aristokratiška Tomo motina, gailestinga Magdalenos motinėle, geraširdis Motiejus Skinkys ir kiti, o kiti praeina nepalikdami ryškesnių pėdsakų, gal išskyrus pasimetusią nacę Gertrūdą ir dosniąją Frau Ilzė.

Romano kompozicijai būdingi prisiminimų vaizdai, besikeičiantys su tikraisiais įvykiais. Dėl to vienur kitur yra pasikarto-

jimo, kuris betgi turi isankstinės paaiškinamosios reikšmės. Romano kalba ir stilius lengvi, vietoj jaučiamas pasinėsimas į poetinį išsireiškimą, bet kartais duodamas ir realistiškesnis vaizdas.

Kalbos atžvilgiu skaitytojas čia ras ir vieną kitą tarmiškumą, kaip pvz. kriaunys (vt. kriaunos), daug per trumpas (vt. per daug trumpas), durys atsilapojusios (vt. atdaros), kelnes apsiaudavę (vt. apsimaudavę) ir kt. Nepasakytume, kad tokie tarmiškumai būtinai taitini ar atmetini, jie gal net papildo kalbos žodingumą, nors kai kam jie ir netaip labai įprasti ar dažniau vartojami. Bene į korektūros riktus reikėtų įskaityti ir taip parašytus žodžius: kur gi (vt. kurgi), pralysti (vt. pralįsti), sunkiausia (vt. sunkiausiai), piovejų (vt. pjovėjų), žinuonė (vt. žiniuonė). Apskritai korektūros klaidų romane likę nedaug, kalba ir rašyba gana gera. Tad romaną skaityti visiems bus miela.

Julija Švabaitė. Stikliniai ramentai; premijuotas romanas. [Chicago] Lietuviškos knygos klubas [1985]. 264 p. Viršelis dail. Jonės Karužaitės. Kaina \$9.00

KNYGŲ APŽVALGA

"Ten, ekrane sužibus" — Raimundas, Marius Lapas, Amerikos lietuvių kinematografija. Išleido Baltų Kinematografijos centras Čikagoje, 1983 m. Aplanko dail. Petras Aleksa. Kaina 20 dol.

Skoningai suorganizuotu viršeliu (bet blyškia juoda-balta nuotrauka) knyga — net 384 pusl. Visur knygą visuomenei pristatant, pabrėžiama, kad tai mokslinė knyga, autoriaus apie 8 m. studija. Knygą skaitant bet gi sužinai, kad tai labiau istorinė lietuvių, grynai etninio pobūdžio, filminių darbų apžvalga 1909-1979 metais. Surinkta ir nuotraukomis bei aprašymais patiekta gausi medžiaga — iš lietuvių išeivių, kiek bandymų Neprikl. Lietuvoj ir pasiekimų okup. Lietuvos gyvenimo: ekrano kūryba, darbai ir žmonės — labai nelygios vertės ir

"Draugo" romano premijos įteikimas Hartford'e 1985 m. gegužės mėn. 4 d. Iš kairės: laureatė J. Gylienė, "Draugo" atstovė M. Remienė ir iškilmų vakaro pranešėja Z. Dapkienė

meninių atsiekimų! Tai daugiau ekraninės kūrybos bandymų istorija. — Nelygus tekstas: puslapiai — tai perkrauti, tai vėl pustušti. Knyga įdomi surinkta gausia medžiaga.

“Petras Karuža”, biografinis leidinys, su mirusio gabaus poeto įglaustu eilėrinkiniu — “Apie daiktus ir žmones”, išspausdintu 1933 m. Kaune. Taip pat, jo straipsniai, kita poezija, draugų atsiminimai, nekrologai. Redagavo Antanas Vaičiulaitis ir Bernardas Brazdžionis. Išleido poeto brolis — Kazys Karuža, 1984 m. Kaina — 15 dol.

Petro Karužos (1906-1933) biografiją parašė Matas Jurkynas 1933 m., tik poetui mirus. Įdėta ir paties poeto — autobiografija bei visa (maždaug) jo kūryba: poezija ir proza bei publicistika. Labai šiltą biografinę apybraižą bei brolio charakteristiką parašė Kazys Karuža.

Atspausdinti ne tik Petro Karužos eilėraščiai, bet ir muzika, kurią sukūrė muzikai jo žodžiams.

Petras Karuža buvo ir teatro pastatymų recenzentas; taigi ir jo str. teatro temomis.

Poetas buvo veiklus ateitininkas; knygoj atsispindi jo idealistinė veikla — iš jo paties ir iš jo kolegų — rašytojų straipsnių.

Ypač vertingi straipsniai: Antano Vaičiuliaičio — Nekrologas ir Bernardo Brazdžionio str. — apie Petro Karužos poetinę kūrybą.

Knyga labai gražiai išleista (spaudė “Draugas”) ir turi istorinės — kultūrinės vertės.

Jurgis Jankus **“Klajojančios liepsnos”**, pasakojimai, “Nidos” Knyg. Klubo leidin. 1984. Viršelio dail. — Giedrė Čepaitytė. Garbės leidėjas — Jonas Struoginis. Autoriaus dedikuota: “Tėvynėje pasilikušiem, kuriems ir toji knyga yra viešpačių uždraustas vaisius.”

Jurgis Jankus yra vienas iš pačių geriausių mūsų išeivijos beletristų ir pasakotojų. Ir šio rinkinio septynios novelės, ar pasakojimai, intriguojantys ir patrauklūs. “Dubenėlis” ir “Duobės” buvo jau spausdinta periodikoje, bet ir antrą kartą skaitant — domina ir jaudina.

Gera supinta intriga ir psichologiškai pagrįsti veikėjų charakteriai padaro Jurgio Jankų novelistą, o ne tik stilingu pasakotoją, kad ir “Dubenėlis”: senosios Banienės brangiausias daiktas, į kurį sukaupti jos beveik viso gyvenimo atsiminimai, svajonės skausmai; bet dar brangesniu jai yra anūkas Gintutis, nors ir sudaužo jos brangenybę. “Duobės” — yra Lietuvos prieš pusę šimtmečio gana ryškus vaizdas, jos jaunų

žmonių intelektualinės ir jausminės kovos. “Klajojančios liepsnos” — realus gyvenimas gražiai supintas su mūsų istorija ir tautosaka.

Algimantas Kezys — **“Lithuania Through the Wall”**, dešimties dienų Lietuvoje dienoraštis, A. Kezio foto nuotraukos ir jo tekstas bei įvadinis Kazio Almeno straipsnis — angliškai. Atspaudė Loyola University Press in Chicago, Ill. 1985. Kaina 17 dol.

Ši knyga duoda istorinę įžvalgą į mūsų krašto gilią praeitį, sunkius jos kovos metus dėl kultūrinės egzistencijos ir ypač — suteikia nostalgikišką nuotaiką, kurią autorius Algimantas Kezys išgyveno, taikliai parinkdamas vaizdus savo foto objektvui ir teksto žodžius, kuriuos tas pats autorius taip nuoširdžiai sudėliojo po nuotraukomis. Tai nėra linksma knyga, tačiau svari meniniu atžvilgiu ir didžiai vertinga lietuvių tautos ir jos tragiško dabartinio likimo pažinimui. Foto vaizdai tik iš tų vietų, kurias autorius, su ekskursija besilankydamas, galėjo 10-ties dienų laikotarpy pasiekti: Vilniaus, Kauno, Druskininkų, Rumšiškių, Trakų, Anykščių ir Niūronių. Labai įžvalgūs ir taiklūs, taip pat, tikroviškai teisingi ir filosofiška gili tekstai tarp nuotraukų, nors trumpučiai. Ar tik nebus ši pati prasmingiausia iš Alg. Kezio knygų.

Aloyzo Barono **“Daiktai kasdieniniai”**, — Eilėraščiai. Išleido Nijolė Baronienė, spaudė “Draugo” spaustuvė. Iliustr. dail. Ona Stankaitytė-Baužienė. Kaina 5 dol.

Tai pomirtinis Aloyzo Barono eilėraščių rinkinys, su jo nuotrauka ir su jo našlės, rūpestingos žmonos, įvadinio žodžiu, kur paaiškinama, kad tai — autoriaus penkių metų mirties paminėjimui; taip pat, suminėti kiti šio autoriaus pomirtiniai kūrybos leidiniai: romanas “Mirti visada sėpėti” — 1981, “Draugo” atkarpoje spausdintas romanas “Antras pasaulis”, — ieškomas leidėjas knygai; taip pat, esą dar rankraščiuose daugybė Aloyzo Barono straipsnių, recenzijų ir įvairiomis temomis vedamųjų, kurie būtų gera irgi surinkti į vieną. Tai rodo Aloyzą Baroną buvusį didžiai kūrybingu ir nuostabiai darbščiu.

Šio leidinio gale sužymėta ir visa jau atspausdinta mirusio autoriaus kūryba: apie 20 romanų ir novelių leidinių, trys knygos — vaikams, trys — humoristinių eilėraščių, dvi biografijos ir trys jo knygos — latvių kalba.

“Daiktų kasdieninių” poezija? — Tai trumpi, daugiausiai klasikine forma, eilėraščiai — kasdieninių įvykių temomis, su baronišku skaidrumu ir drauge liūdesiu — nostalgija. Korektūros klaidų — nedaug; leidinys paruoštas ir atspausintas rūpestingai, švariai. Dailininkės O.S. Baužienės — mėlyna, juoda, balta — švelnūs, realistiniai piešiniai — moderniškai ir meniškai.

Nijolė Baronienė “pastatė” vyrui paminklą — gražesnį ir prasmingesnį, negu būna paminklai kapinėse; o skaitytojui ši knyga — graži dovana — lengvo pasiskaitymo, trapių nuotaikų ir vietomis — susimąstymo.

A. R.

Lietuvos Bažnyčios —

VILNIAUS ARKIVYSKUPIJA, 1 dalis —

Bronius Kvikiys

Šis tomas skirtas Vilniaus miesto bažnyčioms, koplyčioms, paminklams.

Architektūrinių ypatybių aprašymai yra **dr. Inž. Jurgio Gimbuto**.

Puošnus, gerai paruoštas leidinys; 432 psl., 585 iliustracijomis, spalvotu Aušros Vartų Marijos paveikslu, su priedu — Vilniaus miesto planu, kietais viršeliais.

Paruošė ir išleido Am. Lietuvių Bibliotekos Leidykla (Lithuanian Library Press).

Tekstą rinko Draugo spaustuvėje. Atspausdino Morkūno spaustuvė. Kaina su persiuntimu \$22.50.

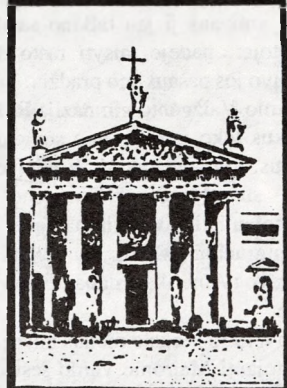
Užsakymus siųsti:
DRAUGAS, 4545 W. 63rd St.
Chicago, Ill 60629 USA

Šį leidinį galima gauti ir pas knygu platintojus.

BRONIUS KVIKIYS

LIETUVOS BAŽNYČIOS CHURCHES OF LITHUANIA

5

Vilniaus arkivyskupija I

• MOTERYS PASAULYJE

Mokytoja E. Ruzgienė su pirmojo skyriaus mokinukais (nuotr. R. Kisieliaus)

PAGERBTA PEDAGOGĖ ELENA AKMENSKAITĖ-RUZGIENĖ

Elena Akmenskaitė gimė Vieکشniuose, Žemaitijoje. Jos tėvelis buvo Steigiamojo seimo atstovas, giliai sąmoningas lietuvis, patriotas, ir tokią nuotaiką puoselėjo savo šeimoje. Įsitikinęs, kad tų laikų Lietuvai labiausiai reikia krašto švietėjų — mokytojų, kad Lietuva būtų šviesi ir pažangi, jis net tris savo dukteris išleido į mokytojas. Šiai profesijai ruošėsi ir mažametė Elenutė. Sešerių metų būdama, ji gyveno pas seserį mokytoją ir pas ją baigė 4 skyrius. Dar labai jauno amžiaus ji jau talkino savo seseriai mokytojai, padėjo taisyti rašto darbelius. Tai buvo jos pašaukimo pradžia. Vėliau baigė Tumo Vaižganto gimnaziją Rokiškyje ir netrukus teko trauktis nuo sovietų teroro į vakarus. Gyvendama V. Vokietijoje pabėgėlių stovyklose, Niurtingene pradėjo mokytojauti lietuvių gimnazijoje. Prasidėjus emigracijai 1949 m., jau sukūrusi šeimą, emigravo į Ameriką ir dabar tebegyvena New Yorke.

1954/1955 mokslo metais buvo pakviesta mokytojauti Maironio vardo šeštadieninėje mokykloje. Patyrusi, kad mokinukas pirmame skyriuje turi įsigyti tvirčiausius garsų

tarimo, skaitymo ir rašymo pagrindus, ji į tai įdėjo visas savo pastangas, sugebėjimus. Baigė pirmąjį skyrių lietuviškai būdavo mokytojos Ruzgienės gerai paruošti sekančiam skyriui. Net 26-rius metus ji atidavė mokydama pirmąjį skyrių. Dešimtį metų jai teko būti Maironio šeštadieninės mokyklos vedėja. Jos kolegoms mokytojais, daugelis baigė šią mokyklą, prisimena mokytoją E. Ruzgienę kaip atsidasusią ir pareigingą mokytoją, labai susirūpinusią lietuviybės išlaikymu priaugančioje kartoje. Jos ruošti mokykloje parengimai, Kalėdų eglutės, vaidinimėliai daugelio maloniai atmenami.

Matydama trūkumą mokytojų lituanistų, nujausdama šią problemą ateičiai, E. Ruzgienė jau 1968 m. suorganizavo pedagoginius lituanistikos kursus, kurie pradžioje vyko jos namo rūsyje. Kursus lankė baigę Maironio mokyklą mokiniai, ir kai kurie pradėjo mokytojauti šioje mokykloje. Mokytojos E. Ruzgienės pastangomis 1979 m. Maironio mokykloje mokslas buvo pratęstas dar dviem metams, kad jaunuoliai, baigę šią mokyklą, dar tvirtesni būtų lietuvių kalbos žinojime. Ji ir mokytojų studijų

pagilinimui yra skaičiusi visą eilę praktiškų paskaitų Dainavoje, mokytojų suvažiavimuose.

Dirbdama su jaunamečiais, patyrusi jų skaitymo bei rašymo problemas, E. Ruzgienė išdirbo savo mokymo metodą ir 1966 m. paruošė lietuvių kalbos pratimus pirmajam lituanistinių mokyklų skyriui. Šie pratimai rekomenduojami JAV LB Švietimo Tarybos. 1970 m. ji paruošė kitą lietuvių kalbos pratimų sąsiuvinį pirmajam pradžios mokyklos skyriui ir tais pat metais paruošė elementorių GINTARĖLIAI, kurį JAV LB Švietimo Taryba pripažino tinkamu naudoti lituanistinėse mokyklose. E. Ruzgienės vadovėliai yra pirmieji išeivijos pradžios mokykloms ir šiandieną plačiai naudojami.

Lyg trumpa akimirka prabėgo mokytojos Elenos Ruzgienės tie 30 našių lituanistinio švietimo metų. Ta proga jos dukros Astra ir Rūta, sūnus Gintaras, žentai Kęstutis ir Arūnas, slapta susimokę, suruošė viename didžiuliame restorane savo mamai pagerbtuves, kur ji buvo sveikinama ir visuomenės gerbiama.

Mokytoja Elena Ruzgienė dar buvo pagerbta 1985 metų Maironio šeštadieninėje mokykloje baigusiu abiturientų išleistuvėse. Mokyklų inspektoriė D. Bobelienė įteikė jai Švietimo Tarybos padėkos raštą. E. Ruzgienė savo nuoseklioje kalboje priminė lietuvių tautos dramą. Gimtojo krašto praradimas jai reiškia gilią širdgėlą, tačiau viltis į Lietuvos laisvą rytojų yra jos būvio atrama.

Ačiū Tau, mielioji kolege, už paaugutus 30 metų lietuviškai mokyklai išeivijoje, už lietuviybės puoselėjimą priaugančiom kartom.

I. Banaitienė

Ateitininkijos 75 metų jubiliejaus kongreso minėjime programoje dalyvavo: aktorės Ingrida Blekytė ir Laima Šulaitytė-Day, režisierė Laima Rastenytė-Lapinskienė, seserys kankliuotojos Mirga ir Aukšė Bankaitytės, muzikė Dalia Polikaitytė ir kiti.

Prof. dr. Birutė Cipliauskaitė lietuvių poeziją jau ne pirmą kartą išverčia į prancūzų kalbą. 1982 metais ji išvertė M. Martinaičio ir A. Nykos-Niliūno pluoštą eilėraščių, kurie buvo patalpinti belgų literatūriniam žurnale. Šiais metais vėl pasirodė A.N.-Niliūno poezijos vertimai kitame žurnale. Profesorė B. Cipliauskaitė dirba Madison universitete (Wisc.), ji dažnai supažindina svetimtaučius su lietuvių literatūra.

Mokslų ir kūrybos simpoziumo (1985, Čikaga, Padėkos savaitgalis) kompozitorės Giedrės Gudauskienės kūrybos koncertas, iš k.: kun. Cukuras, dr. Kisielius, rašyt. K. Vidžiūnienė ir komp. G. Gudauskienė; programą atliko pianistai R. Apeikytė ir M. Motekaitis

Dail. Eva Kubos daug kartų laimėjo Australijoje moterim menininkėms skiriamą premiją. Ji yra pasižymėjusi savo kūryba ne tik lietuvių ir australiečių tarpe. Jos kūriniai yra žinomi ir Europoje.

Sol. O. Valiukevičiūtė, pramoginės muzikos daininkė, jau ne pirmą kartą surengia koncertus Toronto lietuvių namuose. Solistė gyvena Vilniuje, ji yra populiari Vilniečių estradinės scenos dalyvė.

“Svajonės” yra Australijos muzikų grupė, kurią sudaro dainininkės Birutė Kimantienė ir Virginija Buožytė, pianistė Zita Prašmutaitė, gitaristas Arūnas Buožis. “Svajonės” grupė yra išleidusi plokštelę. Turinje: lietuvių liaudies dainos ir pramoginiai kūriniai. Plokštelės paruošimui vadovavo Danutė Levickienė.

XXXII Europos lietuviškų studijų savaitė praėjusiais metais įvyko Veronoje, Italijoje. Dalyvavusios moterys: poetė Eglė Juodvalkė suorganizavo ir pravedė literatūros vakarą; dail. Elena Gaputytė surengė karuose žuvusių paminėjimą; muzikė dr. Raminta Lampsaitytė-Kollars skaitė paskaitą apie jaunus muzikus Lietuvoje. LB atstovė Ingrida Bublienė painformavo apie LB kultūros tarybos veiklą; Elena Bradūnaitė-Aglinskienė, kuri ruošia doktoratą, skaitė paskaitą apie išeivijos tautiškumą.

Mokslų ir kūrybos simpoziume (1985 m. rudenį Čikagoje) Lietuvą liečiančiuose moksliniuose tyrimuose, bendrame posė-

dyje, buvo paliestos ir antropologinės studijos, kalbėjo Liucija Baškauskaitė. Ji ragino parengti didesnę studiją apie išeivijos lietuvių, rinkti medžiagą ir istorines žinias iš dabarties ir praeities; registruoti šeimų istorijas, nuotraukas, dokumentus; rašyti ir rinkti išeivių atsiminimus.

Moterys Lietuvių Dienose

Vykstant tradicinėm Lietuvių Dienom Kanadoje (p.m. spalio mėn. 11-13 d.d.) prie programos paruošimo ir įvykdymo daug prisidėjo moterys. Toronto Lietuvių Namuose vyko papuošalų ir dailės paroda, kurią atidarė LN meno būrelio vadovė A. Jucienė. Su savo kūriniais dalyvavo vietinės menininkės: V. Balsienė, B. Batraks, G. Krašauskienė, R. Vaidilaitė ir kitos. Literatūros ir dramaturgijos vakarą organizavo muz. D. Garbaliuskienė. Programą daugiausia užpildė režisierių E. Dauguvietytės-Kudabienės “Aukuro” ir E. Dargytės-Byszkiewicz “Aitvaro” teatrų aktoriai. Koncertinėje programoje dalyvavo: pianistė L. Paulauskaitė-Kanovičienė, solistės A. Pakalniškytė ir S. Žiemelytė, muz. D. Deksnytė-Powell. Visiems jungtiniam choram dirigavo muz. D. Skrinskaitė-Viskontienė.

Dail. Vanda Pazukaitė šventė 75 metų jubiliejų. Mokslus baigė Lietuvoje, nuo 1965 metų gyvena Kanadoje, dalyvauja parodose. Linkime kūrybinės sėkmės!

Žmogus nori būt ne tik savo likimo kalvis, bet jis nori ir visą pasaulį sutvarkyti taip, kaip jam atrodo geriau. Savo proto ir technikos pažangos dėka jis pasitelkė daug materialinių gėrybių, nugalėjo nuotolius, sutramdė ligų epidemijas, bet taip pat užtersė orą, išnaikino ir tebeaikina gyvūniją, išaugino naujas civilizacijos pagimdytas ligas. Žmogus dabar eksperimentuoja su pačia gyvybe, su gemalu. Jis gali gemalą išauginti laboratorijoje, jis gali jį užšaldyti, apvaisinti kada nori, nulemti jo lytį. Bet jam pačiam neaišku, kur tas viskas nuves, kaip pasibaigs...

Man prisiminė pora labai seniai skaitytų istorijų, kurių nei pavadinimo, nei autorių nebeprisimenu. Jos parodo, kaip žmogus viską supainioja, kai pradeda savo likimą tvarkyti, kad ir mažuose dalykuose.

Pirma istorija yra sumoderninta pasaka apie tai, kaip Dievas leido žmogui pasirinkti tris norus. Šiuo atveju žmogus, daug keliavęs, iš Afrikos burtininkų parsivežė sudžiovintą beždžionės leteną, kuri būk tai turinti galios išpildyti jo tris norus. Kurį laiką ignoravęs tuos prietarus, jis pagaliau susigundė išbandyti tų burtų galią. Patrynė pirštu beždžionės letenėlę ir tarė: “Noriu turėti 50,000 dolerių”. Sūnus jo buvo lenktyninių automobilių vairuotojas. Vos vyras ištare tuos žodžius, kaip kažkas pasibeldė į duris ir įjėjęs pareigūnas pranešė, kad jo sūnus buvo smarkiai sužeistas ir mirė. Jo gyvybė buvo apdrausta 50,000 dolerių, ir nepažįstamasis, padėjęs čekį ant stalo, išėjo. Žinoma, vyras ir žmona nebesidžiaugė pinigais prispausti liūdesio. Žmona verkdama įtikinėjo vyrą, kad jis dar kartą bandytų laimę ir prašytų stebuklingąją letenėlę, kad sugrąžintų sūnų. Desperacijoje vyras buvo pasiryžęs betką bandyti ir vėl patrynė letenėlę sakdamas: “Sugrąžink mums sūnų.” Koridoriuje pasigirdo kažkokie keisti garsai, lyg kas sunkaus vilktų laiptais. Atrodė kaip žingsniai. Ne lengvi ir spartūs jų sūnaus žingsniai, bet pamažu, laiptas po laipto girdėjosi garsas lyg kažkas labai sunkiai, vos ne vos jais ropotų. Pagaliau žingsniai, jei juos tokiais galėjai pavadinti, sustojo prie jų durų.

Moteris neiškętus pribėgo prie durų ir drebėdama jas atidarė. Tarpdury stovėjo jų sūnus, tik pakilęs iš sudaužytos mašinos, kruvinas, su laužytais kaulais ir baisiai sužalotas. Abu buvo pritrenkti, o moteris pradėjo klykti: “greičiau, greičiau prašyk, kad

jis numirtų". Ir nei kiek negaisdamas vyras trečią kartą patrynė bezdžionės letenėlę, ir sūnus krito negyvas...

Kita istorija yra tokia: žmogus nutarė nesąžiningai praturtėti. Po ne per daug sunkios automobilio nelaimės jis suvaidino, kad esąs suparalizuotas, visiškai negalįs pasikelti iš lovos ir reikalavo iš draudimo kompanijos didelės sumos pinigų. Draudimo kompanija abejojo jo liga, bet buvo priversta reikalaujamą sumą sumokėti. Tačiau jo ramybės nepaliko, paskyrė žmogų jį nuolatinei sekti, ar nesugaus jo sėdint ar judant. Tas draudimo agentas, įsitikinęs "ligonio" apsimetimu vis netikėtai ateidavo į jo butą, bet niekad neužtiko jo kitokioj padėty, kaip gulint be jokio judesio lovoj. Pagaliau po kelių mėnesių agentas pamatė "ligonį" gabenamą ant neštuvų į mašiną ir kažkur vežamą. Agentas, aišku, pasekė iš paskos, kai jie privažiavo šventą vietą, kuri buvo garsi stebuklais. Agentui pradėjo aiškėti "ligonio" pašėlęs gudrumas. Jis neštuvais buvo išneštas iš mašinos įsijungė į paliegėlių procesiją, kuri slinko prie stebuklingos vietos. Agentas, nesitverdamas apmaudu, ėjo šalia neštuvų, o "ligonis" išsaukiančiu ir ironišku žvilgsniu, rodos, norėjo pasakyti: "Ir ką tu man dabar padarysi." Jo planas buvo aiškus, ir agentas tikrai pasijuto visiškai pralaimėjęs. Apslakstytas švęstu vandeniu ligonis pakils nuo neštuvų, paskelbs, kad įvyko stebuklas ir kaip tu įrodysi kitaip?

Stebuklingas momentas artėjo, ligonio akys įžuliai šaipėsi. Štai ir paskutinis momentas, ligonis apslakstytas švęstu vandeniu, ir jo nesėjai deda neštuvus ant žemės. Jis tuoj pakils ir išeis sveikas, ir niekas jo nebepersekios. Bet ligonis vis dar guli, akyse baimė ir siaubas vietoj patyčių, bet nei kojos, nei rankos nejuda.

Nežinia, ar Dievas nubaudė ir jį tikrai suparalizavo, ar kadangi taip sąžiningai gulėjo lovoj nepajudėdamas, jo raumenys atrofavosi, bet ligonis jau tikrai iš lovos daugiau nebeprisikėlė...

Taigi, žmogus pasirodo kvailas ir bejėgis, kai nutaria nors dalį savo gyvenimo pats savo protu nulemti. Prie ko prives jo protas (bet ne protingumas), kai jis pradės valdyti erdves, savo nuožiūra tvarkyti gyvybę, paveldėjimą ir visokeriopai kištis į Dievo santvarką?

B.M.

• SVEIKATA

NARKOTINIAI VAISTAI IR JŲ ŽALA

JONAS PRUNSKIS,
DIPLOMUOTAS CHEMIKAS

Apie narkotinius vaistus esu rašęs "Motery" prieš keliolika metų. Ši tema tiek aktuali, kad niekuomet nėra per daug apie ją kalbėti, nes kasmet susikuria naujos šeimos ir priauga naujas jaunimas. Kiekviena jauna motina turi būti gerai susipažinusi su narkotikų žala, nes jie daugiausia yra pavojingi jauniems, dar nesubrendusiems asmenims. Man teko girdėti iš pradžios mokyklą lankančių, kad jau paskutinėse pradžios mokyklos klasėse mokiniai pradeda vartoti narkotikus, o prie jų pripratus labai sunku beatprasti. Šį papildytą straipsnį ir skiriu jaunoms motinoms, kad jos žinotų narkotikų įtaką bei žalą, sektų, kontroliuotų ir padėtų savo atžalynui, kad jie nepradėtų jų vartoti.

Jau Lietuvoje apie vaistus bei narkotikus buvau gerai susipažinęs ir turėjau teisę rašyti receptus. Čikagoje, ilgai dirbdamas vaistų industrijoje, kaip chemikas juos analizuodamas ir kontroliuodamas jų gamybą, vaistus pažinau gana gerai, nes kasdien vis po 2 ar 3 naujus vaistus analizuodamas daugiausia ampulėse — vartojamus žmonėms po oda.

Dauguma raminančių vaistų mažose dozėse yra vartojamų gydymui, o didesnėse dozėse narkotikai juos vartoja savęs apsisvaiginimui. Studijuodamas Čikagos universitetuose, susitikau su studentais, vartojančiais narkotikus, ir stebėjau juos. Vienas toks studentas buvo mano kurse, ir netyčia mačiau, kaip jis leidžia narkotikus po oda. Tada sekiau jo veido ir charakterio pasikeitimus, o tai buvo lietuvis. Gimnazijose ir universitetuose yra lietuvių, vartojančių

narkotikus ir net iš gerų šeimų. Didesniuose miestuose kasmet vienas kitas lietuvis nuo to ir miršta. Narkotinių vaistų yra gana daug ir jų visų neįmanoma suminėti. Stengsiuos juos supažindinti sugrupavus. Narkotiniai vaistai tuo pavojingi, kad medicinoje jie vartojami kaip raminantieji labai mažose dozėse — dešimtoji šimtoji gramo dalis, o asmenys juos vartoja nesverdami savęs apsisvaiginimui pvz. ant peilio galo ar kaip kitaip, todėl labai dažnai nudaugina ir apsinuodija. Tie narkotiniai vaistai daugiausia alkaloidai — juodoje rinkoje yra labai brangūs. Jų prekyba verčiasi asmenys, kurie neturi mažiausio supratimo nei apie jų nuodingumą, nei apie jų dozes. Kad didesnius pelnus jie padarytų dažnai įmaišo įvairių priemonių, kas didina apsinuodijimo pavojų irgi. Kai kuriuos vaistus narkotikai vartoja po oda ar į veną. Čia dar sunkiau su dozavimu bei sterilumo technika. Asmenys, leisdami patys sau po oda su surūdijusiomis adotomis bei nesteriliais, gauna kartais kraujo užkrėtimą ir mirtį.

Vienas iš pavojingų narkotinių vaistų yra opiumas, toliau morfijus, herojinas, methadone. Opiumas yra išdžiovintas skystis iš neprinokusios aguonos galvutės. Morfijus yra alkaloidas — pagrindinė opiumo veikianti dalis. Herojinas gaunamas morfijų šildant ištirpintą acto rūkštį, kuris kūne virsta atgal į morfijų. Codejinas yra randamas opiumo mažuose kiekiuose. Be to, yra ir sintetinių narkotinių vaistų, kurie veikia panašiai kaip morfijus — tai methadone, nieperidin ir kiti. Opiumą vartoja asmenys per burną ar jį pasildžius alsuoja garus. Morfijų ir herojiną vartoja po oda, į muskulus ar į veną, o codeiną per burną. Šie visi vaistai veikia į centralinę nervų sistemą, t.y. mažina skausmą, ramina, sukelia miegą, mažina kosulį, viduriavimą. Pas asmenis, kurie juos vartoja, gaunasi vidurių sulaikymas, akies lėliukių sumažėjimas. Pas kai kuriuos išsukia baimė, mieguistumą, kvėpavimo sutrikimą, o didelės dozės veda prie sąmonės netekimo ir mirties. Jais apsinuodijus yra priešnuodis malorphine. Prie opiumo preparatų pripratus, negali iškart nustoti ir prie jų traukia mėnesius ir metus. Prie jų pripratus, juos ima žmogus, kad jaustųsi normalus. Pripratimas prie opiumo aiškinamas biochemiškai, kaip nervų pripratimas prie opiomatų cheminės molekulės buvimo ir jos veikimo į nervų sistemos celes. Nustojus opiumo prep. vartoti, tų molekulių stoka veikimo į nervų celes išsukia nevartojimo pažymius dėl jų nebuvimo. JAV prie opiatų pripratusių yra

apie 320,000. Herojino dozė yra 40 mg., tas juodoje rinkoje kainuoja apie 30 dol. Narkotikais prekyba yra labai pelninga: pvz. herojino kg. įvežimo kaina iš užsienio — apie 12 tūkst. dol. USA urmo kaina apie 20 tūkst. dol., o gatvių pirkliai už kilogramą išrenka apie 230 tūkst. dol. Kadangi tokia aukšta kaina, tai narkotikus vartoja jaunuoliai pinigų gavimui naudoja vagystes, prostituciją, pasitaiko žmogžudysčių bei savižudymų. Juos vartoja neįstengia pastoviai dirbti, nukenčia mokslas, pasidaro sunkiai sugyvenamas. Nuo opiumo vartojimo mirtys pasitaiko ne dėl didelių dozių, bet dėl plaučių ar smegenų edemų — vandenių. Ypač mirtį iššaukia quinino priemonės. Quinina įdeda pirkliai, kad dėl jo kartaus skonio nesuprastų herojino koncentracijos. Taipgi pagreitina mirtį, kad su opiumo prep. vartoją asmenys naudoja alkoholį arba barbituratus, o tas atsitinka, kad dėl mažos dozės opiomatų vartotojas mėgina užgerti alkoholio ar barbituratų ir tada užmiega amžinai. Sintetinių opiumo prep. pakaitalas yra methadone, kurį vartoja gydymui — atpratimui nuo morfijaus ir herojino. Methadone irgi yra narkotinis, bet jis yra pigus ir neturi tokių blogų pasekmių, maįsant su alkoholiu. Kai kuriose valstybėse, rodos, ir Illinois yra valdinių ambulatorijų, kurios, norėdamos atpratinti jaunuolį nuo morfijaus prep., duoda nemokamai methadone. Methadone vartojamas kartą per dieną per burną ir tuo apsaugo nuo infekcijų. Methadone palengvina narkotiko gyvenimą, depresiją, gali pastoviau dirbti bei mokytis ir mažina kriminalinius nusikaltimus. Prie opiumo prep. pripratęs, be methadone, pakaitalo beveik neįmanoma nustoti juos vartoti. Nustojus vartoti methadone, asmenį traukia vėl prie opiumo prep. vartojimo. Opiumo prep. iki šio šimtmečio pradžios buvo laisvai parduvinėjamas ir gana pigus, o juos vartodavo įvairioms ligoms gydyti. Šio šimtmečio pradžioje pastebėjus prie jo pripratimui, laisva prekyba buvo uždrausta ir dabar medicinoje parduodama tik su gydytojo parašu.

Cofeinas stiprina centralinę nervų sistemą ir širdį. Jo yra kavoje, arbatoje, kakavoje ir cola gėrime. Cofeinas veikia į smegenų plėvę ir keičia širdies mušimą. Iš pradžių veikia kaip stimulas, vėliau seka depresija bei chroniškas apsinuodijimas, nenormalus miegas. Jį rečiau narkotikai vartoja kaip kitus opiumo prep. Jis yra ir mažiau žalingas.

Rūkymas irgi priskiriamas prie narkotinių grupės dėka nikotino. Apie rūkymo žalą jau esate visi girdėję, ir aš čia

neminėsiu. Kas pamėgina nikotiną leisti į veną, tai prie to ir traukia, t. y. ne rūkyti, bet leisti į veną.

Alkoholis ir barbituratai sudaro vieną grupę narkotikų. Vokiečiai išrado sintetinį barbituratą ir dabar yra apie 60 jo rūšių ir pavadinimų. Barbituratų veikimas labai panašus alkoholio veikimui. Kaip prie alkoholio, taip ir prie barbituratų priprantama. Chroniško apsinuodijimo barbituratais požymiai yra beveik tie patys, kaip chroniško alkoholio. Kai kas vadina barbituratus — tai kietas alkoholis, o alkoholis — tai skystas barbituratas. Pripratęs prie barbituratų, kaip ir prie alkoholio nutraukti išsiskirti negalima. Juos staiga nutraukus vartoti, gaunasi baimė, silpnumas, drebėjimas, vėmimas, konvulsijos, haliucinacijos, gaunasi liga — delirium tremor — smegenų liga. Barbituratai gali pakeisti alkoholį ir atvirkščiai. Skirtumas tas, kad alkoholis parduvinėjamas laisvai, o barbituratai su gydytojo parašu.

Kokainas, amfetaminai. Kokainas yra alkaloidasis koka augalo. Jis stiprina nervų sistemą ir sužadina gerą jausmą. Amfetaminai yra sintetiniai vaistai ir veikia kaip kokainas, tik pastarojo veikimas ilgiau trunka. Juos vartoja prieš miegą ir depresiją. Jie padidina darbingumą, suaktyvina žmogų. Medicinoje kokainą vartoja vietinei anestezijai. Prie jų pripratęs, norisi vis didesnių dozių. Vėliau gaunasi haliucinacijos ir atrodo, kad po oda bėgioja skruzdėlės, vabzdžiai, gyvatės. Ilgiau juos vartojant, išsivysto proto nusilpimas, nemiga kelių parų, apetitas sumažėja. Ilgiau vartojant amfetaminą, tiek nusilpsta protas, kad girdi, jog kas apie jį iš užpakalio kalba ir gali priversti prie išprotėjimo. O jei pagydoma, tai labai nusilpsta atmintis. Amfetamino yra pagaminto ir parduodama su įvairiais pavadinimais.

Nitrous oxide — juoko garai. Jų garus alsuojant, gaunasi malonus jausmas ir lydi smarkus juokas.

LSD (Lysergic acid diethylamide) ir marijuana vadinami hipių narkotikais. Prie LSD nepriprantama, nes vartoja labai mažas dozes. Nuo jo gaunamas girtumas, nekontroliuojamas juokas, iššaukia haliucinacijas: matai, ko nėra arba matai netaisyklingus objektus. LSD medicinoje vartoja alkoholiškų gydymui bei psichoterapijoje. Kada juos vartoja žmogus, jo negalima vieno palikti, nes gali padaryti nesukontroliuojamus veiksmus. LSD medicinoje vartojamas tik su gydytojo parašu, tačiau narkotikai jo gauna juodoje rinkoje. Juos vartojant, dažnai įvyksta nužudymų bei savižudijų, o ypač pavojinga vairuoti mašiną dėl haliucinacijų.

Marijuana, hashish. Marijuana yra canaby satyva lapai. Hashish yra išdžiovinti syvai iš marijuanos lapų. Hashish yra 5 kartus stipresnis už marijuaną. Juos vartojant, gaunasi haliucinacijos, kaip nuo LSD. Marijuanos įtakoje įvyksta įvairūs kriminaliniai nusikaltimai, nužudymai bei nelaimės vairuojant mašiną. Marijuanos vartojimas veda prie stipresnių narkotikų vartojimo, nervų sutrikimo, vėžio, plaučių ligų. Marijuaną Amerikoje vartoja apie 16 milijonų žmonių.

Čia suminėčiau pagrindinius narkotinius vaistus. Dar daug daugiau yra narkotinių vaistų bei medžiagų, kuriuos narkotikai vartoja savęs apsisvaiginimui, bet visi minėti užimtų daug laiko ir vietos.

Kovai su narkotikais USA ir Kanadoje yra steigiamos taip vad. **Free Clinics**, kur ligoniai priimami neklusiant pavardės ir nepranešama policijai. Kai kuriuose miestuose steigiami jaunuolių narkotikų centrai supažindinimui su narkotiniais vaistais ir jų žala. Daug padeda ir mokyklos aiškinant apie jų žalą.

Vartoti narkotikus jaunuoliai pradeda pabėgimui nuo vieatvės, depresijos, įvairių nepasisekimų arba draugų įkalbami. Čia daug gali padėti tėvai neapleisdami vaikų, su jais daugiau užsiimdami, važiuodami į gamtą, žaisdami su jais. Jaunimui daug padeda sportas, skaityklos, tautiniai šokiai, įvairūs kultūriniai parengimai, muzika ir kitoki užsiėmimai, tuo nukreipdami nuo vieatvės ir narkotinių vaistų vartojimo. Jaunom šeimom patarčiau šį straipsnį pasilaikyti ir su savo atžalynu retkarčiais jį paskaityti — padiskutuoti, kad atgrasytumėte nuo narkotinių priemonių vartojimo savo jaunuomene.

● Madų ir grožio pasaulis

Pavasariniai vargai

Su pavasariu ateina naujos mados, o su naujom madom — svorio problemos.

Senuose muziejuose iš auksinių rėmų vis dar šypsosi kūningos moterys, praėjusių amžių idealas. Bet laikas nestovi vietoj, ir skonis keičiasi. Dvidešimtojo amžiaus naujovė — automobilis, pradžioje pasmerktas ir išjuoktas, pakeitė nusistovėjusią gyvenimišką santvarką. Kartu keitėsi ir mados, jos buvo pritaikytos automobiliui. Dingo ilgi sijonai, plačios skrybėlės, iškilo naujas sportinis moters tipas. Po to sekė triukšmingieji dvidešimtieji metai, kurie moterį dar daugiau suplonino, beveik suplojo. Kartu

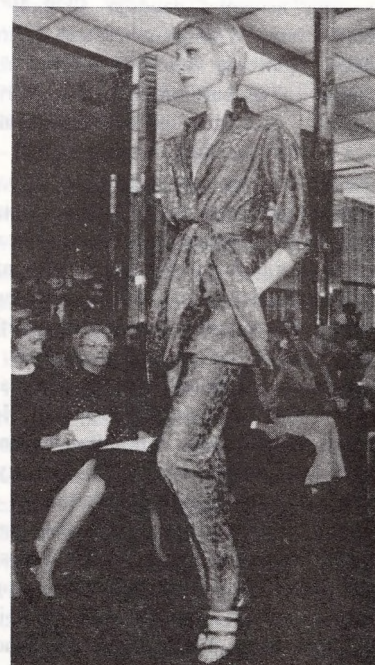
Pavasariniai batai

Vakarinė apranga

vystėsi ir techniškai pažanga. Gausėjo kasdieniniai patogumai ir malonumai. Atsirado įvairios produktais perpildytos krautuvės, greito maisto užkandinės, valgių prikrauti šaldytuvai, televizijos aparatai — iš kurių sklido hipnotizuojančios maisto reklamos . . . valgyk, valgyk, valgyk . . .

Pagal statistiką yra žinoma, kad šio amžiaus pradžioje Š. Amerikos gyventojai buvo daug lengvesni. Gal jie daugiau judėjo, gal jie mažiau valgė? Bet dabar yra žinoma, kad Š. Amerikos gyventojai savo svorio sunkumu turi pirmą vietą pasaulyje, ir niekur nėra tiek daug žmonių, o ypač jaunų, sveriančių 300 — 400 ar daugiau svarų. Mokslininkai jau daug metų tyrinėja ir nori sužinoti, kodėl dalis žmonių yra sunkaus svorio, kodėl sumažintas svoris vėl priauga ir t.t.? Manoma, kad įtaką turi: paveldėjimas, kūno sudėtis, aplinka, gyvenimo būdas, mityba ir t.t. Nauji medicinos atradimai atnešė naujas idėjas. Gydytojų nuomonė, skleidžiama per spaudą ir televiziją, pradėjo griauti nusistovėjusias tradicijas; sultingą "marmurinį steaką"

pradėjo pakeisti vištiena ir žuvis, pasivažinėjimą automobiliu — vaikščiojimas ir bėgiojimas . . . Visi susidomėjo savo sveikata ir išvaizda. Nors iš moters jau senokai buvo reikalaujama lieknumo, tačiau solidžiai atrodantis vyras vis dar reprezentavo "gerą finansinį stovį", bet tokios pažiūros keitės ir kartais privesdavo prie kraštutinumų. Viešos nuomonės spaudimas ir mados reikalavimai nustumdavo jaunas mergaites net į ligotą badavimą, o pagyvenusius vyrus — į sveikatai kenksmingą sportavimą.

Š. Amerikoje daugiausiai perkamos ir skaitomos knygos, kurioms pirkėjai praėjusiais metais išleido net 5 milijonus dolerių, yra dviejų rūšių: virimo ir svorio sumažinimo — dietų. Ieškoma būdų pagaminti tinkamą, sveiką ir maistingą maistą bet taip pat stengiamasi sumažinti svorį. Žinomiausi kulinarijos šefai reklamuoja "liesą virimą", o sveikatos žinovai siūlo dietas, mankštą, suliesėjimo klubus ir net ligonines. Blogiausia, kad nutukę žmonės kurie kokiū nors būdu sumažina svorį, praėjus kuriam laikui ir vėl grįžta į senas normas. Norintieji numesti svorį bando valgomą maisto kiekį sumažinti tik pusryčių ir pietų metu, o paskui vėl papildo mažais užkandžiais ir smaguriavimais. Pagelbinės namų ruošos mašinos palengvino moters darbus, bet taip pat jai davė daugiau laiko sėdėti prieš kitą mašiną — televiziją ir vašintis skanumynais niekad nestingančiais dar kitoje mašinoje — šaldytuve. Ir dar vis pasi-taiko tokių "išmintingų", kurios tiki visi-

Sportinė apranga

kai kvailom nesąmonėm, kad suplonėsi, jei valgysį virtuvėje stovėdama prie "sinkos". . . ?

Norintiems suplonėti siūloma šimtai dietų: tik bananai, tik mėsa, tik makaronai, tik kiaušiniai . . . Komerciniai yra brukami įvairūs chemikalai kurie malšina alkį; jų reklamos žada stebuklus ir garantuotas pasekmes. Finansiniai pajėgūs važinėja į įvairius svorį mažinančius kurortus, stovyklas, farmas; įsirašo į sveikatos klubus, svorio reguliavimo draugijas ir t.t.

Persivalgymą sukelia įvairios priežastys: pomėgis gerai pavalgyti ir kitus pavaišinti, įvairios asmeniškos problemos, netinkamas maisto pasirinkimas ir t.t. Dažniausia yra susigundoma užkąsti ne dėl to, kad jaučiamas alkis, bet dėl noro pasmagurianti. Tokiu būdu mintant sunku yra svorį sumažinti ir sumažintą — išlaikyti.

Gydytojai pataria daugiau judėti, vaikščioti, mankštintis. Vien tik mankšta nesumažina daug svorio, nesumažina ir apetito. Prie asmeniškai pritaikytos mankštos reikia pasirinkti tinkamą dietą arba tinkamą mitybos būdą. Greitų sprendimų ir greitų svorio

sumažinimo pasekmių nėra, liesėjimo procesas yra lėtas. Todėl geriausia prisilaikyti tokios dietos kur per savaitę galima svorį sumažinti apie 1 svarą. Svarbiausia reikia pakeisti netinkamus valgymo papročius, pasirinkti tinkamą maistą, sumažinti patiekalų skaičių šaldytuve ir turėti tvirtus norus.

Laisva šukuosena

• Šeimininkų kampelis

Veda L. MURAUSKIENĖ

Braškių tortas

- 6 kiaušiniai,
- 1 p. cukraus,
- 1 štl. vanilės esencijos,
- ½ p. tirpyto sviesto ar margarino,
- 1 p. persijotų miltų,
- ½ štl. kepimo miltelių.

Pertepimui:

- 2 p. plakamos grietinėlės,
- 2 štl. cukraus,
- ½ štl. vanilės,
- 2 p. pjaustytų braškių.

Papuošimui:

Braškių, tarkuoto šokolado, 30 g.
tirpyto šokolado.

Didesnį indą perplauti karštu vandeniu ir sausai iššluostyti. Jame išplakti kiaušinius iki putų. Po truputį dedant cukrų plakti apie 10 minučių, kol masė pasidarys šviesi ir padvigubės. Baigiant plakti, supilti vanilę. Miltus persijoti su kepimo milteliais ir lengvai įmaišyti į masę. Kepimo formą patepti sviestu, iškloti vaškiniu popierium ir vėl patepti sviestu. Supilti tešlą ir kepti prie 325° apie 30 min., kol lengvai paspaudus pirštu atsöks atgal. Kepsnį išversti ant grotelių ir nuimti popierių. Atvėsus supjaustyti sluoksniais. Grietinėle išplakti, sudėti vanilę,

cukrų ir dar plakti. Įmaišyti supjaustytas braškes. Percepti sluoksnius, šonus ir viršų. Braškes pamirkyti tirpytame šokolade ir papuošti viršų. Pabarstyti tarkuotu šokoladu.

Bulvinis ragaišis

- 1 p. karšto pieno,
- 1 didelė virta bulvė,
- 8 p. miltų,
- 3 štl. rūgščios grietinės,
- 1 kiaušinis,
- 1 štl. druskos,
- 30 g. mielių,
- kiaušinis.

Virtą bulvę sutrinti ir užpilti karštu pienu. Kai atvės, suberti sutrupintas mieles. Sudėti 4 p. miltų ir gerai išmaišyti. Sudėti kiaušinį, grietinę, druską ir likusius miltus. Gerai išplakti, uždengti rankšluostuku ir padėti šiltoje vietoje, kad pakiltų. Laikyti apie 2-3 val. Riebalais patepti tris gilesnes kepimo formas. Pakilusią tešlą pamušti žemyn ir sudėti į formas. Pripildyti tik pusiau, kad liktų vietos pakilimui. Formas pridengti, pastatyti šiltoje vietoje, kad pakiltų. Orkaitę pašildyti iki 450°, sudėti pakilusią tešlą ir kepti apie 15 min.; temperatūrą sumažinti iki 350° ir kepti apie 45 min.

Bananai su likeriu

- 4 bananai,
- 2 štl. tirpyto sviesto,
- ¼ p. likerio,
- kapotų riešutų.

Bananas nulupti ir perpjauti pusiau. Sudėti į kepimo indą, patepti tirpytu sviestu ir pašlakstyti likeriu. Kepti orkaitėje prie viršutinės kaitros apie 5 minutes. Pabarstyti kapotais riešutais.

Karbonadas su "lime" padažu

- 6 kaulienos karbonadai,
- druskos ir pipirų pagal skonį,
- 1 štl. aliejaus,
- ¾ p. vištienos buljono,
- 1 štl. rudo cukraus,
- 2 štl. "lime" sunkos,
- 1 štl. Dijon garstyčių,
- 2 štl. kukurūzų krakmolo,
- ¼ p. vandens,
- 2 štl. sviesto ar margarino,
- 1 štl. "lime" sunkos,
- petražolių.

Karbonadus pabarstyti druska ir pipirais. Keptuvėje pakaitinti aliejų ir kepti kar-

bonadus iš abiejų pusių (apie 10 min.). Supilti buljoną, sudėti cukrų, garstyčias ir 2 štl. "lime" sunkos. Uždengti ir troškinti ant lengvos ugnies apie 20 minučių. Karbonadus sudėti į servavimo indą. Krakmolą išleisti vandenyje ir supilti į keptuvėje esančią sunką. Išmaišyti ir pavirinti apie 1 minutę. Nuėmus nuo ugnies įmaišyti 1 štl. "lime" sunkos ir sviestą. Užpilti ant išdėtų karbonadų ir pabarstyti kapotom petražolėmis.

Vištiena padaže

- 1 svogūnas,
- ¼ p. sviesto arba margarino,
- ½ sv. grybų,
- 1 štl. miltų,
- ½ p. vištienos buljono,
- ½ p. baltos vynu (sausos),
- ½ p. rūgščios grietinės,
- 2 p. kapotos, virtos vištienos,
- 2 štl. citrinos sunkos,
- 2 štl. kapotų, šviežių krapų,
- druskos, paprikos, baziliko lapelių (sutrintų), "thyme" lapelių (sutrintų).

Sukapotą svogūną pakepinti svieste. Sudėti nuplautus ir supjaustytus grybus. Maišant kepti apie 5 min. Įmaišyti miltus ir visus prieskonius. Pakepinti apie 1 min. Maišant supilti buljoną ir vyną. Kai viskas susimaišys ir pradės virti, tada uždengti ir ant labai lengvos ugnies pavirinti apie 5 minutes. Nuimti nuo ugnies ir įmaišyti rūgščią grietinę, citrinos sunką, kapotus krapus. Ant galo sudėti vištienos gabaliukus. Viską išmaišyti ir lengvai šildyti, žiūrėti, kad ne-užvirtų. Servuoti su virtais makaronais.

Bulvių tortas

- 250 g. medaus,
- 50 g. rudo cukraus,
- 50 g. sviesto,
- 2 kiaušiniai,
- 1 pakelis vanilinio cukraus,
- 3 lašai karčiųjų migdolų esencijos,
- 1 štl. cinamono miltelių,
- 1 štl. gvazdikėlių miltelių,
- 250 g. miltų,
- 3 štl. "bakino",
- 2 štl. pieno, migdolų.

Išleisti sviestą, medų ir cukrų. Išmaišyti ir atšaldyti. Kiaušinius išplakti. Viską sumaišyti su miltais ir kitais priedais. Jei per daug tiršta, galima įpilti daugiau pieno. Paruoštą tešlą sudėti į kepimo formą ir įstatyti į šaltą orkaitę. Įjungti 350° temperatūrą ir kepti apie 1 valandą. Išėmus atvėsinti ir papuošti migdolų skiltelėmis.

Agurkų salotos

- 2 angliški agurkai,
- 2 štl. druskos,
- 2 p. jogurto,
- 2 št. citrinos sunkos,
- 5 smulkiai kapoti svogūno laiškai,
- 2 štl. mėtų lapelių,
- pipirų pagal skonį.

Agurkus supjaustyti plonom riekelėmis, sudėti į indą ir pabarstyti druska. Indą uždengti ir palaikyti 2 val. šaldytuve. Atsiradusį skystį nusunkti ir agurkų skilteles nusausinti. Sudėti į servavimo indą, užpilti jogurtą ir citrinos sunką. Suberti kapotus laiškus ir mėtų lapelius. Gerai išmaišyti. Pagal skonį įdėti pipirų. Palaikyti šaldytuve apie ½ val. Tinka prie šaltų mėsų.

Brakolių ir morkų marinatas

- 3 galvutės brokolių,
- 6 morkos,
- 1 p. aliejaus,
- ¾ p. citrinos sunkos,
- 1 štl. cukraus,
- 1 štl. druskos,
- 2 trintos skiltelės česnakų.

Daržoves gerai nuplauti. Brakolių žiedelius nupjaustyti. Stiebą nulupti ir supjaustyti. Morkas nuskusti ir supjaustyti pailgai. Aliejų sumaišyti su visais priedais. Paruoštas daržoves sudėti į indą, užpilti paruoštą marinatą, uždengti ir palaikyti šaldytuve per naktį. Tinka prie mėsų.

Sausainių tortas

- 6 kiaušiniai,
- 200 g. cukraus,
- 1 citrina,
- ½ štl. cinamono miltelių,
- 40 g. citonato,
- 1 p. baltos vynu,
- 20 "zwieback" sausainių.

Kiaušinių trynius, cukrų, citrinos sunką ir tarkuotą citrinos žievelę gerai išplakti. Sausainius sutrinti, citronatą supiaustyti ir su cinamonu įmaišyti į kiaušinių masę. Išplakti baltymus ir lengvai išsukti su tešla. Supilti į tortų formą ir kepti prie 350° apie 1 valandą. Iškepusį tortą padėti ant grotelių. Pašildyti vyną su 1 štl. cukraus ir palaistyti tortą. Ant viršaus pabarstyti cukraus pudros.

Pasukų gėrimas

- 2 p. pasukų (buttermilk),
- 2 dideli bananai,
- ¼ p. "wheat germ",
- 4 štl. medaus,

šviežių braškių arba uogienės.

Viską išplakti blenderiu. Supilti į gėrimo stiklus. Į kiekvieną stiklą įdėti pjaustytą pusiau braškių arba šaukštelį braškių uogienės.

Kivi vaisių saldusis

- ½ p. cukraus,
- 1 p. pieno,
- 1 p. sutrintų kivi (kinietiškas vaisius),
- 2 štl. citrinos sunkos,
- 2 baltymai,
- 2 štl. cukraus,
- 1 p. jogurto (paprasto),
- 1 p. grietinėlės (35%),
- 1 kivi.

Pašildyti pieną su cukrumi. Kai cukrus išsileis sudėti sutrintus kivi vaisius ir citrinos sunką. Išmaišyti ir laikyti 1 val. šaldytuve. Išplakti baltymus su 2 štl. cukraus. Išplakti grietinėlę su jogurtu. Visą lengvai išmaišyti su atšaldyta kivi mase. Sudėti į servavimo indelius ir laikyti šaldytuve. Prieš servavimą papuošti kivi riekelėmis.

Jogurto ir vaisių saldusis

- 1¼ p. jogurto (paprasto),
- 1 dėžutė (28 oz.) konservuotų kriaušių arba persikų,
- 2 št. rudo cukraus,
- 2 št. sviesto,
- ½ p. avižinių dripsnių (rolled oats),
- 2 št. medaus.

Vaisius nusunkti ir sumalti blenderyje. Pridėti cukrų ir jogurtą. Kai masė bus vienoda, supilti į servavimo indą ir padėti į šaldytuvą. Sviestą pašildyti keptuvėje, sudėti avižinius dripsnius ir maišant kepti, kol gražiai paruduos. Įmaišyti medų ir atšaldyti. Pabarstyti ant atšaldytos vaisių masės ir servuoti.

Apelsinų ir morkų pyragas

- 1 p. minkšto sviesto,
- 2 p. cukraus,
- 4 kiaušiniai,
- 1½ p. tarkuotų morkų,
- ½ p. kapotų riešutų,
- 1 št. apelsino žievelės,
- 3 p. miltų,
- 1 št. kepimo miltelių,
- ½ p. šviežių apelsinų sunkos.

Trinti cukrų su sviestu, kol masė pasidarys šviesi. Įplakti po vieną kiaušinį, gerai išmaišyti. Įmaišyti tarkuotas morkas, kapotus riešutus ir tarkuotą apelsino žievelę. Persijoti miltus su kepimo milteliais ir įmaišyti į masę pakaitomis su apelsino sunka. Kepimo formą ištepti riebalais ir pabarstyti miltais. Kepti prie 350° apie 1 val. Išėjus iš orkaitės dar palaikyti formoje apie 15 min., tada išversti ant grotelių. Glazūra: 1 p. cukraus pudros, 1 št. minkšto sviesto, 1 štl. tarkuotos apelsino žievelės, 1 št. šviežios apelsinų sunkos. Visą gerai sumaišyti. Šią glazūrą aplaistyti pyragą ir padžiovinti.

"Lady Fingers" saldusis

- 9 "L.F." sausainiai,
- 1 p. plakamos grietinėlės,
- ¾ p. lieso pieno varškės,
- 3 št. cukraus,
- 1 št. kavos miltelių (instant Espresso),
- ½ štl. vanilės,
- 2 št. šokoladukų (chocolate chips),
- migdolų.

Sausainius perlaužti pusiau. Po tris pušes sudėti į servavimo indelius. Į blenderį sudėti visus produktus (išskyrus šokoladukus) ir išplakti. Tada įmaišyti šokoladukus ir uždėti ant sausainių. Laikyti šaldytuve, kad sustingtų. Papuošti migdolais.

* * *

KANADOS LIETUVĖ RAŠYTOJA MARIJA AUKŠTAITĖ yra parašiusi šias knygas:

ROŽIŲ VASARA, eilėraščiai, kaina, \$7.00

IŠEIVĖS KELIU, autobiografija, \$5.50

IŠEIVĖ, kelionių aprašymai, \$5.50

ANT MARIŲ KRAŠTO, romanas, \$10.00

NUBANGAVĘ KŪDIKYSTĖS DIENOS, autobiografija, \$7.00

LYRIKA, eilėraščiai, posakiai, \$8.00

Šias knygas dar galima užsisakyti čia nurodytom kainom, pridėdant \$1.50 persiuntimo išlaidų, šiuo adresu:

Marija Aukšaitė
46 Aurthur Mark Drive
Port Hope, Ontario
Canada, L1A 3X1

• Atsiųsta paminėti

Lietuva Pasaulinėje Literatūroje — **Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis**; straipsnių rinkinys; išleido Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, Chicago, Il., 1985; tiražas — 500, 234 psl., kaina — \$8.00

Rudens Vėjuose — **Laimutis Švalkus**; proginiai eilėraščiai, ketvirtasis poezijos rinkinys; išleido "Šaltinis" 1985 metais, adresas: 16 Hound Rd., West Bridgford, Nottingham, NG2 6AH, England; 103 psl., iliustruotas leidinys, kaina — 1.50 svaro arba \$3.00.

Raktas į Senąjį Testamentą — **Antanas Rubšys**; Krikščionis Gyvenime knygų serija Nr. 24; 475 psl., kaina nepažymėta; gausiai iliustruotas leidinys.

Women of the Dunes — parodos katalogas — **Maria Ambrozaitis, Vanda Balukas, Magdalena Stankūnas, Ada Sutkus**; 12 psl., gausiai iliustruotas leidinys.

Saulėlydis — **Bronė Mockūnienė**; išleido Akademine Skautijos Leidykla; novelių rinkinys; 182 psl., kaina nepažymėta.

Konstantinas Okšauskas ir jo teismo byla — **K.Š.**; išleido "Saulės" draugijos nariai ir auklėtiniai; 140 psl., kaina nepažymėta

Kalendorius — **Lithuanian Calendar** — 1986; paruošė — **Stasys Prakapas**; Priskėlimo parapijos ekonominės sekcijos leidinys; tiražas — 3,000, kaina nepažymėta; įdomus pasiskaityti, gausiai iliustruotas.

Lietuvių Vasaro 16 Gimnazijos Metraštis 1984-85; 71 psl., gausiai iliustruotas leidinys

Daiktai Kasdieniniai — **Aloyzas Baronas**; eilėraščiai; išleido **Nijolė Baronienė** savo vyro penkių metų mirties sukakčiai paminėti; iliustravo dail. **Ona Stankaitytė-Baužienė**; 71 psl. kaina \$5.00

Vėjo Vartai — **Erlėnas**; novelės; išleido k. Pr. Vaseris, Australija; dailininkas — **V. Simankevičius**; 194 psl., kaina — \$7.00

Pasaulio Lietuvis — leidinys bendruomenės minčiai ir gyvenimui; leidėjai — PLB; redaguoja redaktorių kolektyvas, prenumerata metams — \$10.00 redakcijos ir administracijos adresas: Pasaulio lietuvis, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill., 60636, U.S.A. Tel. (312) 778-2200.

Švietimo Gairės — lietuviškojo ugdymo leidinys. Žurnalas mokyklai ir šeimai; leidėjai JAV LB Švietimo Taryba; redaktorė — **Stefanija Stasienė**, 18112 Windward Rd., Cleveland, Ohio, U.S.A. 44119; administratorius — **Juozas Plačas**; 3206 W. 65th Pl., Chicago, Ill., U.S.A. 60629; išeina du kartus per metus, prenumerata \$4.00.

Lietuvių Dienos — mėnesinis lietuvių kultūros ir visuomenės gyvenimo žurnalas, lietuvių ir anglų kalbomis; redaguoja redakcinė kolegija; adresas: 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif., 90029, U.S.A.; prenumerata metams — \$20.00, Kanadoje — \$25.00

Metmenys — periodinis kultūrinis leidinys; redaktorius — **Vytautas Kavolis**; administratorė — **M. Paškevičienė** — 3308 W. 62nd Pl., Chicago, Ill., U.S.A., 60629; keturių numerių prenumerata — \$10.00; leidžia AM&M Publication.

Tėvynės Sargas — politikos ir socialinių mokslų žurnalas; redaktorius — **A.J. Kasulaitis**, 894 East 223-rd Street, Euclid, Ohio 44123, U.S.A.; administracija: **A. Viliušis**, 4050 S. Campbell Ave., Chicago, Ill. 60632, U.S.A.; vieno numerio kaina — \$4.00.

Naujoji Viltis — LSTK Neo-Lituania ir Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga; redaguoja — **A. Laikūnas, B. Nemickas, V. Valiukėnas**; administratorius — **B. Kaskaitis**, 935 Beverly Rd. Cleveland Hts. Ohio 44121 U.S.A.; vieno numerio kaina — \$4.00.

Ateitis — lietuvių katalikiško jaunimo žurnalas; vyr. redaktorė — **Stasė Petersonienė**, 2534 West 40th Street, Chicago, IL 60632, USA; leidėjai — Ateitininkų Federacija; administatorius — **J. Polikaitis**, 7235 South Sacramento Ave., Chicago IL 60629, U.S.A.; prenumerata metams — \$12.00.

Chronicle of the Catholic Church in Lithuania; Published by the Lithuanian Roman Catholic Priests' League of America; 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, U.S.A.

Lituanus — Lithuanian quarterly — kultūros mokslo žurnalas anglų kalba; redaguoja **A. Klimas, T. Remeikis, B. Vaškelis**; prenumerata metams \$10.00; adresas: Lituanus - 6621 S. Troy, Chicago, Ill., U.S.A.

Skautų Aidas — Lietuvių Skautų S-gos leidinys jaunimui, redaktorius — **A. Saulaitis, S.J.**; adresas — 2345 West 56 Street, Chicago, Ill., U.S.A. 60636; administratorė — **M. Jonikienė**; adresas — 6346 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., U.S.A. 60629; prenumerata metams — \$5.00.

Technikos Žodis — **A.L. Inžinierių ir Architektų S-gos** leidinys; redaguoja kolektyvas; administratorius — **A. Brazdžiūnas**; 7980 W. 127 St. Palos Park, Ill. 60464, U.S.A.; prenumerata metams \$6.00.

Šaltinis — tikišbinis ir tautinės minties žurnalas; leidžia — **Šv. Kazimiero Sąjunga ir Tėvai marijonai**; redaguoja k. S. Matulis, MIC. Metinė prenumerata — \$6.00, adresas: 16 Hound Rd., West Bridgford, Nottingham NG2 6AH, England.

Dėkojame Toronto Priskėlimo parapijos Kredito kooperatyvui už \$200.00 auką "Moters" žurnalui

Seleziečių Balsas — leidžia Lietuviai Seleziečiai; redaguoja — k. M. Burba, S.D.B.; redakcijos adresas — Lituani Don Bosco, Via Colonna 2, 00044 Frascati (Roma) — Italia.

Laiškai Lietuviams — Tėvų jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas: redaktorius J. Vaišnys, SJ; adresas — 2345 West 56th Street, Chicago, Ill. 60636, U.S.A.; prenumerata metams — \$8.00

Moterų Dirva — L.R.K. Moterų Sąjungos leidinys; redaktorė — Mrs. Dale Murray; prenumerata metams — \$5.00 Amerikoje, kitur — \$6.00. Adresas — 3005 N. 124th St., Brookfield, Wis. 53005, U.S.A.

Eglutė — iliustruotas vaikų žurnalas; redaguoja ir leidžia N.P.M. Seserys, Putname; išeina kas mėnesį, metinė prenumerata \$7.00; adresas: Eglutė — Immaculate Conception Convent, Putnam, Conn., U.S.A., 06260.

Krivulė — leidžia Vakarų Europos Lietuvių Sielovada; redaguoja — k. P. Celiešius; adresas — Kirchenstr. 5, 8939 Bad Woerishofen, W. Germany.

Akiračiai — atviro žodžio mėnraštis; redaguoja redakcinis kolektyvas; adresas: 6821 So. Maplewood Ave., Chicago, Ill., 60629, U.S.A.; metinė prenumerata \$8.00.

ELTA — Information Bulletin, Lithuanian Foundation: 345 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y., 11207, U.S.A.

The Observer — a newspaper published monthly by the Lithuanian Roman Catholic Federation of America; redaguoja redakcinis kolektyvas; adresas: 4545 W. 63 rd. Street, Chicago, Ill., U.S.A., 60629; metinė prenumerata \$10.00

Pagirienė E., Hollywood, Fla., Papečkienė J., Rosario Argentina, Šimkienė M., Surfside, Fla., Stravinskienė S., Weston, Ont.; \$2.00 — Balandienė E., Cleveland, Ohio, Gailiūšienė L., Philadelphia, Pa., Gataveckienė O., Toronto, Ont., Indreikienė K., Chicago, Ill., Katelienė A., Chicago, Ill., Lapinienė H., Chomadey, Que., Stanaitienė J., Hamilton, Ont., Staškuviene J., Yonkers, N.Y., Trumpauskienė M., Reeboro, Ont., Tucker V., Clearwater, Fla., Vanagienė K., Vancouver, B.C.

GARBĖS PRENUMERATOS:

Ambrozaitienė G., Kalamazoo, Mich., Adomaitienė O., Annandale, Virg., Avižienė E., Long Branch, N.J., Bakaitienė O., Chicago, Ill., Balčiūnienė M., Woodhaven, N.Y., Barienė R., Bridgeport, Conn., Bakauskienė A., McHenry, Ill., Batelienė D., Delhi, Ont., Beržinienė T., Cicero, Ill., Bizauskienė P., Atlanta, Ga., Bliudnikienė V., Grand Rapids, Mich., Čepaitienė B., Etobicoke, Ont., Čepienė E., Weston, Ont., Čiakienė E., Chicago, Ill., Čibienė A., Vista, Calif., Černiauskienė J., Duluth, Minn., Ciparienė T., Rodney, Ont., Craig A., Willowdale, Ont., Damašienė A., Meriden, Conn., Daniliūnienė D., London, Ont., Damašienė E., Omaha, Nebr., Dulskienė A., Cocoa Beach, Fla., Duobienė R., Hallandale, Fla., Giedrienė E., Toronto, Ont., Grajauskienė D., Simsbury, Conn., Grušienė M., Agoura, Calif., Gylienė J., Chicago, Ill., Ignaitienė I., Toronto, Ont., Ignatavičienė J., Toronto, Ont., Jakubonienė S., Chicago, Ill., Jameikienė K., Rockford, Ill., Jauneikienė K.,

Otterville, Ont., Jesuit Fathers, Montreal, Que., Jucėnienė B., Juno Beach, Fla., Juodėnienė B., Cleveland, Ohio, Juozaitienė J., Hamilton, Ont., Jūra K., Itanhaem, Brazil, Kairienė L., Chicago, Ill., Kazlauskienė K., St. Catharines, Ont., Keršienė D., Toronto, Ont., Kizevičienė K., Cleveland, Ohio, Knežėnienė A.N., Britain, Conn., Kriauciūnienė M., Putnam, Conn., Kriščiokaitienė E., Hartford, Conn., Kriščiūnienė E., Willowdale, Ont., Kudukienė O., London, Ont., Lenkauskienė M., Pepper Pike, Ohio, Levecienė A., Westwood Mass., Lietuvninkienė A., Hickory, Ill., Lorenz E., Toronto, Ont., Maleta A., Chicago, Ill., Manglicienė D., Toronto, Ont., Medelienė S., Oshawa, Ont., Merkienė J., Chicago Ill., Mukšienė J., Leicester, Mass., Mockienė M., Rodney, Ont., Motušienė B., Cicero, Ill., Nedas S., Chicago, Ill., Noreikienė N., Nesconset, N.Y., Norvilienė O., Chicago, Ill., Okunienė I., Flashing, N.Y., Rev. B. Pacevičius, Toronto, Ont., Pagirienė E., Hollywood, Fla., Paplauskienė V., Los Angeles, Calif., Pautienienė D., Barnstable, Mass., Petkienė B., Lakeline, Ohio, Plečkaitienė J., Toronto, Ont., Petrutytė D., Chicago, Ill., Racevičienė N., Islington, Ont., Rajeckienė Z., Waterford, Conn., Rasienė I., Cambridge, Mass., Ravičienė N., Otterville, Ont., Raulinaitienė V., Ranch Mirage, Calif., Repšienė E., Chicago, Ill., Ringienė L., Palos Hts., Ill., Šaltmirienė D., Toronto, Ont., Šapočkinienė J., Islington, Ont., Senulienė K., Pater-son, N.J. Šileikienė V., Post Orange, Fla., Šimkienė M., Surfside, Fla., Šidlauskaitė A., Carp, Ont., Šiugždienė A., Edmonton, Alta., Slaby G., Powers Lake Wisc., Šlapelienė K., Euclid, Ohio, Šležienė A., Flossmoor, Ill., Smailienė A., Toronto, Ont., Smilgienė K., E. Chicago, Ill., Šostakienė O., Detroit, Mich., Sriubiškienė J., Islington, Ont., Stančikienė Z., Wasaga Beach, Ont., Stoškienė M., Chicago, Ill., Stravinskienė S., Weston, Ont., Stulginskienė L., Toronto, Ont., Šulaitienė A., Grange Oark, Ill., Surantienė D., Rockford, Ill., Tamošauskienė D., Toronto, Ont., Tompauskienė B., Los Angeles, Calif., Vadauskienė V., Toronto, Ont., Vaitienė V., Bloomfield Hts., Mich., Vaitonienė M., Hamilton, Ont., Valavičienė V., Chicago, Ill., Valienė J., Woodstock, Conn., Venckuviene S., Toronto, Ont., Verbickienė S., Hamilton, Ont., Vilutienė E., Chicago, Ill., Yokubynienė M., Toronto, Ont., Žilinskienė, Windhurst, Ohio, Žvinakienė B., Albuquerque, N.M.

ŽURNALUI AUKOJO:

\$20.00 — “GELEŽINIS VILKAS” Sudburio Apylinkės Klubas, Sudbury, Ont.; \$15.00 — Valienė J., Woodstock Conn.; \$10.00 — Butkienė J., London, Ont., Gustaitė G., Los Angeles, Calif., Šidlauskaitė A., Carp, Ont.; \$5.00 — Balčiūnienė M., Woodhaven, N.Y., Beržinienė T., Cicero, Ill., Bizauskienė P., Atlanta, Ga., Bliunikiene V., Grand Rapids, Mich., Čepienė E., Weston, Ont., Dzikiene D., Hartford, Conn., Giedrienė E., Toronto, Ont., Jakubonienė S., Chicago, Ill., Mažulaitienė E., Hamilton, Ont.,

PRAŠOM SUMOKĖTI

“MOTERS”

PRENUMERATA

UŽ 1986 METUS